

IRENA ŁĄCKA
Szczecin
ORCID: 0000-0003-0762-8856

Postawy przedsiębiorców pogranicza polsko-niemieckiego wobec Zielonego Ładu i ich działania dostosowawcze do jego wymagań Przykład Euroregionu Pomerania

Wprowadzenie

Jednym z największych wyzwań ludzkości w obecnym stuleciu jest zielona transformacja, obejmująca proces wielowymiarowych zmian gospodarczych i społecznych, mających na celu ograniczenie negatywnego wpływu człowieka na środowisko. Antropopresja przejawia się emisją gazów cieplarnianych, wywołujących globalne ocieplenie, niszczeniem ekosystemów, rabunkową eksploatacją zasobów (Hajto i in., 2021; IPCC, 2023). Przebieg, tempo i rezultaty tej transformacji mają wpływ na współczesny i przyszły stan globalnego systemu klimatycznego, utrzymania równowagi ekosystemów, a w konsekwencji zapewnienia ludzkości możliwości zaspokojenia potrzeb gospodarczych bieżących i przyszłych pokoleń – bezpieczeństwa energetycznego, żywnościowego i dobrobytu społecznego.

Najważniejszym elementem zielonej transformacji jest transformacja energetyczna, czyli proces przechodzenia gospodarki i systemu energetycznego z użytkowania nieodnawialnych źródeł energii na odnawialne. Jej celem jest zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, a następnie osiągnięcie tzw. neutralności klimatycznej, poprawa efektywności energetycznej, zapewnienie niezależności i bezpieczeństwa energetycznego gospodarki oraz jej podmiotów. Proces ten stanowi szczególnie duże wyzwanie dla krajów uprzemysłowionych, które od dekad wykorzystywały paliwa kopalne dla swojego rozwoju i dziś, pomimo zmian w miksie energetycznym, mają nadal bardzo duże ich udziały w strukturze wytwarzania energii pierwotnej. W konsekwencji gospodarki te wykazują wysokie wskaźniki emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych.

Problem ten dotyczy m.in. Polski i Niemiec. To kraje, w których wydobywanie i wykorzystywanie węgla (kamiennego i brunatnego) oraz import ropy i gazu stanowiły od dziesięcioleci podstawę rozwoju gospodarczego i bezpieczeństwa energetycznego w oparciu o zcentralizowane systemy energetyczne, a obecne procesy przemian są w obu państwach silnie uwarunkowane politycznie. Skutki tego są dziś widoczne w wielkościach emisji CO₂ ich gospodarek, wysokości cen energii i problemach z akceptacją przez społeczeństwo Zielonego Ładu (Matthens 2017; Mrozowska i in. 2021; Sachverständigenrat Wirtschaft 2022; Zbarszewski 2022; Janikowska 2023; Janikowska, Ahmed 2025; Agora Energiewende 2026).

Przemiany społeczno-gospodarcze będące wynikiem zielonej transformacji europejskiej gospodarki wywierają szczególnie silną presję na mikro- oraz małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) w Polsce i Niemczech, gdyż drobna przedsiębiorczość stoi w tym zakresie przed wieloma barierami. Należą do nich bariery finansowe, kosztowe i rynkowe, ograniczenia systemowe i infrastrukturalne, technologiczne i organizacyjne (m.in. niemożność sprostanienia wymogom biurokratycznym) oraz ograniczenia kadrowe przedsiębiorstw i kompetencyjne ich właścicieli oraz pracowników. Bariery te uniemożliwiają dostosowanie się do uwarunkowań regulacyjnych i rynkowych. Te ostatnie mogą polegać na presji dużych podmiotów gospodarczych, aby ich dostawcy prowadzili sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju ESG (*Environmental, Social and Governance*) lub wiązać się z wysokimi kosztami operacyjnymi. Przyjmują też formę oczekiwań klientów na ofertę zielonych (ekologicznych) produktów lub problemów z przyciągnięciem pracowników oceniających reputację firmy w aspekcie jej zaangażowania w zrównoważony rozwój. Niekiedy są to trudności z pozyskaniem kapitału na inwestycje w przypadku większego ryzyka z powodu braku raportowania ESG (Gürlevük 2024; Maćkowiak 2025; Rosak-Szyrocka 2026). Działania związane z realizacją strategii Zielonego Ładu i nowej polityki klimatycznej Unii Europejskiej (UE), poza wymaganiami i ewentualnymi zagrożeniami, stwarzają jednak także możliwości wzmocnienia konkurencyjności, jeżeli przedsiębiorstwa zdołają obniżyć swoje koszty energii, zmniejszyć ślad węglowy oraz zaproponować nowe ekologiczne produkty lub usługi (Chen i in. 2016; Figueiredo i in. 2024; Attah i in. 2025, Wang i in. 2025).

Ze względu na istotne znaczenie MŚP dla gospodarki UE, trudności tej grupy przedsiębiorstw w dostosowaniu się do wymogów jej polityki klimatycznej stały się ważnym problemem dla decydentów politycznych w Polsce i w Niemczech oraz obszarem działalności instytucji otoczenia biznesu zajmujących się wspieraniem przedsiębiorców w tym trudnym procesie adaptacji do zmian

w globalnej gospodarce. Naukowcy wielu dziedzin, w tym nauk ekonomicznych, również uznali to zagadnienie badawcze za istotne. Przegląd piśmiennictwa ujawnił stałe zainteresowanie naukowców na świecie problematyką Zielonego Ładu w kontekście oddziaływania tej strategii na przedsiębiorstwa, w tym małe i średnie (kilkaset artykułów w bazie *Scopus* i *Web of Science*), na co wskazują analizy Ejdyś i Szpilko (2022) oraz Ożcelik i in. (2025). Większość naukowców zajmuje się zagadnieniami transformacji energetycznej i Zielonego Ładu w kontekście makroekonomicznym (systemowym) lub koncentruje się na badaniach w jednym wybranym kraju. Natomiast jedynie kilka pozycji bibliograficznych odnosi się do oceny akceptacji Zielonego Ładu i transformacji energetycznej przez przedsiębiorstwa w Polsce i Niemczech, wśród których dominują MŚP. Artykuły te najczęściej omawiają problem badawczy w specyficznych regionach przygranicznych lub w aspekcie transformacji konkretnych sektorów, np. węglowych (m.in. Wojtaszek i in. 2025; Janikowska, Ahmed 2025; Łapniewska 2026). Wskazuje to na występującą lukę badawczą i ciągle zapotrzebowanie na analizy w tym zakresie. Bezpośrednie badania porównawcze pokazujące postawy przedsiębiorców w Polsce i w Niemczech wobec Zielonego Ładu i transformacji energetycznej są niezwykle rzadkie i stanowią niszę badawczą.

Stało się to inspiracją do podjęcia badań zmierzających do ustalenia poziomu akceptacji Zielonego Ładu i stanu wdrażania rozwiązań umożliwiających osiągnięcie celów tej strategii wśród polskich oraz niemieckich przedsiębiorców z województwa zachodniopomorskiego, Wschodniej Brandenburgii oraz Meklemburgii-Pomorza-Przedniego (Wsch.-MPP). Wykorzystano do tego wyniki badań ankietowych wśród polskich i niemieckich przedsiębiorstw z Euroregionu Pomerania zgromadzonych w ramach polsko-niemieckiego strategicznego projektu w programie Interreg VIA pt. Region Pomerania żyje zrównoważonym zarządzaniem (akronim POLSMA), który jest realizowany w okresie od 1 września 2024 r. do 31 sierpnia 2027 r. Badania na potrzeby tego artykułu miały na celu ustalenie postaw przedsiębiorców z Euroregionu Pomerania wobec Zielonego Ładu, ich akceptacji nowej polityki klimatycznej i zakresu podejmowanych przez nich działań proekologicznych. Uzyskane wnioski pozwoliły przygotować zalecenia dla decydentów politycznych zaangażowanych we wdrażanie wymagań Zielonego Ładu w obu krajach. Dla realizacji wskazanych celów postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jaki jest stan wiedzy i świadomości przedsiębiorców w zakresie Zielonego Ładu i transformacji energetycznej?
2. Jakie postawy wobec tej strategii oraz polityki dekarbonizacji i neutralności klimatycznej przyjmują polscy i niemieccy przedsiębiorcy?

3. Czy i w jakim stopniu mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa postrzegają Zielony Ład i transformację energetyczną jako zagrożenie lub szansę dla siebie?
4. Jakie są obszary działań proekologicznych podejmowanych przez przedsiębiorstwa w związku z wdrożeniem Zielonego Ładu?
5. Jakie grupy przedsiębiorstw można wyróżnić ze względu na postawy wobec Zielonego Ładu i co je cechuje?

W badaniach wykorzystano zróżnicowane metody badawcze, wśród nich studium literatury, analizę porównawczą, metody statystyki opisowej, indukcję, dedukcję i syntezę. Do badań użyto danych pierwotnych pozyskanych od 710 przedsiębiorstw Euroregionu Pomerania z wykorzystaniem kwestionariuszy ankiety i 30 wywiadów ustrukturyzowanych, przeprowadzonych przez doradców klimatycznych (członków zespołu projektowego) wśród przedsiębiorców uczestniczących w badaniach ankietowych, którzy wyrazili zgodę na udział w wywiadach.

Przyjęta koncepcja badawcza określiła strukturę niniejszej pracy. Obejmuje ona wprowadzenie, a po nim przegląd literatury przedmiotu w zakresie zielonej transformacji oraz małych i średnich przedsiębiorstw w obu badanych krajach i ich barier rozwojowych. W części trzeciej opracowania przedstawiono metodologię badań. Następnie omówiono ich wyniki. Artykuł zamyka podsumowanie i wnioski, które pozwolą wskazać, jakie działania powinny być podjęte, aby zwiększyć akceptację Zielonego Ładu wśród przedsiębiorstw Euroregionu Pomerania.

Zielona transformacja i jej znaczenie dla krajów Unii Europejskiej

Zielona transformacja to przejście z dotychczasowego modelu gospodarowania wykorzystującego paliwa kopalne, intensywnie eksploatującego zasoby naturalne, na gospodarkę zrównoważoną (zieloną), opartą na odnawialnych zasobach biologicznych i przekształcaniu ich w żywność, pasze dla zwierząt i energię odnawialną: energię wiatru, słońca, wody i geotermii, a także różne formy bioenergii (m.in. biogazu i biometanu). Gospodarka zrównoważona ma być zasobooszczędna (minimalizująca ilość odpadów i maksymalnie wykorzystująca surowce w obiegu zamkniętym) oraz neutralna klimatycznie (Spangenberg 2005; Baumgärtner i in. 2009; Łacka 2023; Zhang 2025).

Zielona transformacja w wąskim ujęciu jest rozumiana jako zdolność do wytwarzania czystej energii, która umożliwia stosowanie technologii i procesów produkcyjnych, a w konsekwencji tworzenia produktów charakteryzujących się

mniejszym zużyciem energii i niższą zawartością węgla. W tym kontekście zielona transformacja jest utożsamiana z transformacją energetyczną. Natomiast w szerszym ujęciu zielona transformacja jest związana z zielonym wzrostem gospodarczym i kapitałem naturalnym oraz interakcjami między systemami środowiskowymi (Veljanovska Blazhevska 2022) i z poszanowaniem zasobów Ziemi (Bąk, Cheba 2020). Wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia jest w niej osiąganym wskutek inwestycji publicznych i prywatnych, które ograniczają emisję dwutlenku węgla i zanieczyszczenia w gospodarce, umożliwiają poprawę efektywności energetycznej i racjonalne wykorzystanie zasobów, a także zapewniają utrzymanie bioróżnorodności i usług ekosystemowych. W rezultacie w długim okresie tak funkcjonująca gospodarka przyczynia się do poprawy dobrobytu ludzi i zmniejszenia nierówności bez narażania przyszłych pokoleń na znaczące zagrożenia środowiskowe i niedobory zasobów ekologicznych. W UE tak rozumiana zielona gospodarka ma być osiągnięta w wyniku wdrożenia strategii Zielonego Ładu (European Commission 2019), której zapisy zostały przekształcone w europejskie prawo klimatyczne (European Commission 2021).

Ten skomplikowany proces przemian społeczno-gospodarczych stanowi znaczne wyzwanie zarówno dla władz publicznych, przedsiębiorstw z wielu sektorów gospodarki (zwłaszcza branż energochłonnych), jak i gospodarstw domowych. Zielona transformacja jest uznawana za złożony i wieloaspektowy proces głębokich przemian społeczno-kulturowych, technologicznych, politycznych, organizacyjnych i gospodarczych. Angażują one w licznych powiązaniach wielu uczestników, takich jak władze różnych szczebli, społeczeństwo, rynki, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa przemysłu energetycznego i innych sektorów (Sung, Park 2018; Chen i in. 2019). Przeobrażenia te wymuszają zmiany całego systemu społeczno-gospodarczego i powinny być przeprowadzane w ramach konsensusu dotyczącego celów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych, ze wsparciem przez państwo sprawiedliwego przebiegu tego procesu (Fleming 2021; The just transition... 2026). Państwo powinno łagodzić jego negatywne społeczne i gospodarcze skutki oraz inicjować zaangażowanie społeczności lokalnych w zieloną transformację oraz partycypację w decyzjach o jej celach i kierunkach (Veljanovska Blazhevska 2022; Boyle 2025; Łacka 2025; The just transition... 2026). W ramach zielonej transformacji współczesne przemiany energetyczne determinują rozwój technologiczny i są od niego zależne, określają bieżące i przyszłe możliwości produkcyjne gospodarki i jej podmiotów, wpływają na rynki pracy, politykę międzynarodową, konkurencyjność gospodarki oraz codzienne życie obywateli. Wdrożenie tak wielokierunkowych i skomplikowanych przemian wywołuje liczne konsekwencje społeczno-gospodarcze (Almeida i in. 2023).

Odpowiedzią na globalne wyzwania związane z koniecznością zmiany paradygmatu rozwoju gospodarki światowej na zrównoważony, stały się w przypadku Unii Europejskiej (UE) takie dokumenty jak strategia *The European Green Deal*, czyli Zielony Ład (European Commission 2020) i pakiet legislacyjny *Fit for 55* (European Commission 2021). W wyniku wdrożenia zapisów Zielonego Ładu UE ma zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych do 2030 r. o co najmniej 55% w stosunku do poziomów z 1990 r. i wytyczyć ścieżkę do osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2050 r. (Szélpál, János 2024). Zestawem przepisów, które formułują instrumenty prawne do osiągnięcia tego celu jest drugi dokument – *Fit for 55*, zawierający wiele poprawek i nowych dyrektyw wymagających od krajów UE podjęcia jeszcze większych działań na rzecz poprawy jakości powietrza i klimatu. Dekarbonizacja i neutralność klimatyczna mają być osiągnięte w wyniku wielu reform, które obejmą niemal wszystkie sektory gospodarki: od energetyki, przez transport i rolnictwo, po budownictwo i przemysł. Negatywne skutki wojny w Ukrainie i nasilających się geopolitycznych zaburzeń w gospodarce światowej (wstrząsy podażowe i popytowe), mających wpływ na pogarszanie się konkurencyjności europejskiej gospodarki, skłoniły Komisję Europejską do przyjęcia *Clean Industry Deal* (2025). Nakreśla on politykę UE w działaniach na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej i konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich w warunkach sprawiedliwej, zielonej transformacji (Hutha i in. 2025) przez pobudzenie zielonych innowacji, wzmocnienie odporności i zmniejszenie zależności europejskich przedsiębiorstw od niestabilnych globalnych łańcuchów dostaw (Eisl 2025; Krijgsman van Spangenberg 2025). Dodatkowo UE wprowadziła w marcu 2026 r. nowelizację polityki klimatycznej, w której określiła nowy wiążący cel klimatyczny na 2040 r. – redukcję emisji gazów cieplarnianych netto o 90% do 2040 r. w porównaniu z poziomami z 1990 r. (Regulation (EU) 2026/667).

W świetle zapisów dokumentów strategicznych UE zielona transformacja sprzyja zarówno poprawie stanu środowiska naturalnego i jego ochronie, jak i w długim okresie zwiększa konkurencyjność gospodarki, tworząc nowe miejsca pracy i poprawiając jakość życia ludzi. Zapewnia także odporność gospodarki na wszelkie zagrożenia i kryzysy. Oznacza to, że przemiany energetyczne oraz inne działania związane z realizacją Zielonego Ładu znacznie wykraczają poza zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego. Umożliwiają również kształtowanie nowych modeli biznesu, wymuszających zmiany gospodarcze i społeczne (Maczyńska, Pysz, Urbaniec 2024). Podkreśla się także znaczenie zielonej transformacji dla możliwości uzyskania przez przedsiębiorców przewagi konkurencyjnej w oferowaniu na rynku ekologicznych produktów lub usług (Hofmann i in. 2012; Chen i in. 2016).

Istotnym elementem zielonej transformacji są zmiany energetyczne. Z badań Skrodzkiej (2024) wynika, że o ile w latach 2014-2022 tempo przemian energetycznych w Niemczech i Polsce było stosunkowo wolne, to rozpoczęcie wojny między Rosją a Ukrainą w 2022 r. wpłynęło na przyspieszenia zmian w strukturze produkcji i wykorzystywania energii. Doprowadziło do znacznego zwiększenia udziału energii odnawialnej i niskoemisyjnych źródeł energii w miksie energetycznym w Niemczech i w Polsce. Według danych Ember, w pierwszej połowie 2026 r. w Niemczech ponad połowa (59%) krajowej produkcji energii elektrycznej powstała w oparciu o odnawialne źródła. Oznacza to, że niemiecki mikś energetyczny w większości zaspakajają źródła niskoemisyjne, w tym wiatr (27-30%) i fotowoltaika (18-20%). Nadal jednak 59% udział OZE w niemieckiej strukturze wytwarzania energii stanowi wynik niższy od średniej UE wynoszącej 71%. Paliwa kopalne odpowiadają za prawie 41% produkcji energii. Węgiel traci na znaczeniu, a gaz pełni funkcję stabilizacyjną (Niemcy 2026). Natomiast w Polsce w 2025 r. 31% energii elektrycznej wytwarzano ze źródeł niskoemisyjnych, co jest znacznie niższą wartością od średniej unijnej. Niemniej należy pamiętać, że w ciągu ostatnich ponad 20 lat Polska zmniejszyła udział węgla w strukturze mixu energetycznego z 91% do 51%, co pokazuje skalę przemian w tym zakresie. Mimo tego, energia produkowana w Polsce w 2025 r. nadal opierała się aż w 69% na paliwach kopalnych, głównie na węglu (51%) (Polska 2026).

Kryzys energetyczny w Europie wywołany wojną między Rosją a Ukrainą zwiększył akceptację wspólnej polityki klimatyczno-energetycznej UE, w tym założeń Zielonego Ładu (Hebda 2026) wśród rządzących krajami należącymi do UE. Wynikało to przede wszystkim z potrzeby osiągnięcia przez państwa członkowskie jak najszybciej bezpieczeństwa energetycznego i niezależności energetycznej w drodze rezygnacji z kopanych źródeł energii, zwłaszcza importowanych dotychczas z Rosji i Ukrainy (Marciniuk-Kluska, Ojdana-Kościuszko 2024). Skrodzka (2024) wykazała również, że we wszystkich krajach UE pod wpływem zarówno czynników geopolitycznych, jak i strategii Zielonego Ładu następuje proces zmierzający do uproszczenia miksu energetycznego i zwiększenia w nim udziału odnawialnych i niskoemisyjnych źródeł energii.

MŚP w Polsce i Niemczech oraz ich bariery rozwoju

MŚP stanowią znaczącą część gospodarek zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się. Uznaje się je za siłę napędową gospodarki światowej i lokalnej (Bayraktar, Algan 2019; Thi 2022). Na świecie stanowią 90%

wszystkich przedsiębiorstw, odpowiadają za 60–70% miejsc pracy oraz 50% globalnego PKB. Ich istnienie zapewnia też odporność gospodarek na wiele zagrożeń ze względu na zdolność do przetrwania w warunkach kryzysowych i innowacyjność (Demir 2024; ICSB 2024).

W UE udział tych przedsiębiorstw w gospodarce wynosi 99,8% ogółu firm. Mają istotne znaczenie dla unijnej gospodarki, ponieważ tworzą w niej ponad połowę PKB, są podstawą wzrostu gospodarczego i odpowiadają za zatrudnienie około 100 mln osób. Uznaje się je za istotny element europejskiej gospodarki, gdyż zapewniają 63,7% miejsc pracy w sektorze prywatnym, ich działalność ma bezpośredni wpływ na dynamikę wzrostu PKB, zasilanie podatkami budżetów centralnego i jednostek samorządu terytorialnego oraz wypracowują 51,7% wartości dodanej. Tworzą lokalne łańcuchy wartości, a wchodząc w globalne łańcuchy wartości są poddostawcami dużych przedsiębiorstw i pełnią ważną rolę w rozwoju innowacji (Lagüera González 2026). Obecność MŚP ma znaczenie dla 14 ekosystemów przemysłowych w UE, zwłaszcza sektora rolno-spożywczego, budownictwa, turystyki i gospodarki cyfrowej. Najmniejsze podmioty tego sektora (mikrofirmy) stanowią podstawę sektora turystyki i budownictwa.

Ekspertki podkreślają ich oddziaływanie na dywersyfikację gospodarki, która staje się mniej podatna na wahania koniunktury w poszczególnych sektorach. Rozwój gospodarczy w takim przypadku determinuje istnienie wielu mniejszych podmiotów działających w różnych branżach, a nie zależy on jedynie od kilku dużych przedsiębiorstw lub sektorów. Zapewnia to większą odporność gospodarki na kryzysy, stabilność i jej elastyczne reagowanie na zmieniające się warunki rynkowe i globalne wyzwania (Wach 2015).

W Polsce i Niemczech klasyfikacja mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest zgodna z wytycznymi prawa unijnego, a o statusie podmiotu decydują trzy kryteria: średnioroczne zatrudnienie, roczny obrót oraz suma bilansowa. Uwzględniając kryterium wielkości zatrudnienia, do tego sektora należą przedsiębiorstwa mikro (mające mniej niż 10 pracowników), małe (10-49 zatrudnionych) i średnie (50-249 pracowników). Biorąc pod uwagę drugie kryterium, do MŚP zaliczane są firmy osiągające roczne obroty do 50 mln EUR. Zgodnie z trzecim kryterium przedsiębiorstwa z tego sektora mają sumę bilansową nie przekraczającą 43 mln EUR (PARP 2025; IfM Bonn 2026a).

Z raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (2026) wynika, że MŚP stanowią 99,8% wszystkich przedsiębiorstw w Polsce, przy czym dominują wśród nich mikroprzedsiębiorstwa (97,2% ogółu firm). Wkład sektora MŚP w wytwarzanie polskiego PKB wynosi 47,2%. Największy udział w jego wytwarzaniu mają mikroprzedsiębiorstwa – odpowiadają za 28,5% polskiego

PKB. Podmioty należące do MŚP tworzą 67,3% miejsc pracy (6,9 mln) i wypracowują 52,5% wartości dodanej. Natomiast w Niemczech podmioty sektora MŚP stanowią 99,4% wszystkich przedsiębiorstw. Podmioty zatrudniające do 249 pracowników zapewniają pracę 19,1 mln osób, czyli 53% ogółu pracujących w gospodarce (IfM Bonn 2026b). Wytwarzają połowę wartości dodanej netto w Niemczech i tworzą ponad 75% miejsc szkoleniowych. Mają bardzo duże znaczenie dla eksportu tego kraju, gdyż 96,9% niemieckich eksporterów to podmioty z sektora MŚP (deutschland.de 2026). Podane wskaźniki świadczą o tym, że zarówno w Polsce, jak i w Niemczech sektor MŚP ma bardzo istotne znaczenie dla gospodarki. W obu krajach te podmioty są podstawą i siłą napędzającą gospodarkę, obejmując ponad 99% wszystkich przedsiębiorstw. W Polsce sektor MŚP wytwarza prawie połowę krajowego PKB, a jego przedstawiciele dominują w handlu oraz usługach. Natomiast w Niemczech udział wypracowanego przez sektor PKB jest podobny, a jego przedsiębiorstwa dominują w eksporcie, działalności innowacyjnej i przemyśle.

Z przeglądu piśmiennictwa w zakresie barier rozwojowych MŚP w latach 2020-2026 wynika, że w obu krajach występują liczne ograniczenia ich rozwoju, następujących rodzajów (ZPP 2024; DIHK 2025a; DIHK 2025b; PARP 2026; OECD 2026):

- instytucjonalno-prawne – niestabilność przepisów, narastające działania regulacyjne, rozrost obciążeń administracyjno-biurokratycznych;
- kosztowe – wysokie koszty energii i paliw obniżające opłacalność działalności;
- finansowe – trudności w pozyskaniu kapitału na rozwój, ograniczone możliwości inwestycyjne, w szczególności finansowania kosztownej transformacji energetycznej;
- płynnościowe – zatory płatnicze i obniżenie płynności spowodowane pogorszeniem koniunktury w Polsce (wywołanym pandemią COVID-19, a potem wojną w Ukrainie), a w Niemczech stagnacją gospodarczą;
- technologiczno-cyfrowe – w Polsce bariery tego rodzaju są rozumiane jako brak czasu i niedobór kadr na potrzeby eksperckiej wiedzy wewnętrznej w zakresie wdrażania rozwiązań cyfryzacji procesów w przedsiębiorstwie i sztucznej inteligencji; w Niemczech przejawiają się przede wszystkim w zaniedbaniach w rozwoju państwowej infrastruktury cyfrowej i kulturowym oporze we wdrażaniu cyfrowych procedur i wykorzystywaniu chmury;
- handlowe w wymianie międzynarodowej – dla polskich przedsiębiorców to trudności w bezpośredniej ekspansji ze względu na rolę podwykonawców dużych przedsiębiorstw, zbyt mały potencjał kapitałowy do

ekspansji na rynki zagraniczne; MŚP z Niemiec traktują je jako oddziaływanie globalnych tendencji protekcyjnistycznych oraz bariery w łańcuchach dostaw.

Przedstawione bariery w każdym kraju mają nieco odmienny charakter i znaczenie. W Polsce przedstawiciele MŚP za najistotniejsze uznają niestabilność legislacyjną, presję kosztowo-inflacyjną (m.in. z powodów wysokich cen energii i paliw, rosnących kosztów pracy i presji płacowej) oraz zatory płatnicze (ZPP 2024; PARP 2026). Natomiast przedstawiciele MŚP w Niemczech podkreślają, że do najważniejszych ograniczeń ich rozwoju należy paraliż biurokratyczny wynikający z regulacji krajowych i unijnych, przewlekłość procedur administracyjnych i brak elastyczności w ich egzekwowaniu oraz wysokie ceny energii, które przez wzrost kosztów (przede wszystkim stałych) obniżają opłacalność działalności i globalną konkurencyjność. Jako istotne ograniczenia rozwojowe postrzegają niedobory kadrowe w wielu zawodach oraz problemy z sukcesją, które rodzą obawy o ryzyko likwidacji 250 tys. podmiotów z powodu braku następców (DIHK 2025a; DIHK 2025b).

Poza pozytywnym obrazem funkcjonowania MŚP w UE należy zdawać sobie sprawę z tego, że ich działalność ma także negatywne następstwa. Sektor ten w UE odpowiada za 40–60% wszystkich emisji gazów cieplarnianych pochodzących z biznesu. Z danych *OECD* wynika, sektor MŚP w Niemczech emituje 41% emisji gazów cieplarnianych w gospodarce. W Polsce brakuje wskaźnika sumarycznego emisji dla całego sektora MŚP, ale można ustalić, że sektor przemysłowy i transportowy odpowiadają łącznie za 34% całkowitej krajowej emisji gazów. Podobnie jak w UE, zdecydowaną większość bezpośrednich emisji przemysłowych w Polsce generuje zaledwie ok. 100 największych podmiotów z sektorów energochłonnych, takich jak *ArcelorMittal Poland*, Orlen czy Grupa Azoty (Interreg Central Europe, 2024). Niemniej występowanie tak licznej grupy drobnych przedsiębiorstw w wielu sektorach, w tym w transporcie i sektorze przemysłowym, wpływa na podnoszenie wskaźnika emisyjności. Dane te wskazują, że z jednej strony MŚP w Polsce i w Niemczech są poddawane regulacjom unijnym związanym z wdrażaniem Zielonego Ładu, co traktują jako bariery swojego rozwoju (instytucjonalne i kosztowe, finansowe czy technologiczne). Z drugiej strony z powodu emisji gazów cieplarnianych obok wielkich podmiotów gospodarczych same przyczyniają się do tego, że te regulacje są potrzebne i wdrażane w celu ograniczenia emisyjności obu gospodarek, obniżenia cen energii dzięki uniezależnieniu się od paliw kopalnych. Skłaniają one przedsiębiorstwa sektora MŚP do działań ekologicznych w zakresie gospodarki odpadami, gospodarki zasobami lub elektromobilności.

Metodologia i źródła danych

Na potrzeby artykułu wykorzystano dane uzyskane podczas badania ankietowego realizowanego w ramach projektu POLSMA na przełomie lat 2024 i 2025 na próbie 710 przedsiębiorstw: 253 z Polski (województwo zachodniopomorskie) oraz 457 z terenu Niemiec (regiony Wschodnia Brandenburgia i Wschodnia Meklemburgia-Pomorze Przednie). Regiony te należą do Euroregionu Pomerania. W badaniach uczestniczyły przedsiębiorstwa zrzeszone w izbach przemysłowo-handlowych z terenu Niemiec (*IHK Ostbrandenburg*, *IHK Neubrandenburg*) i Polski, zlokalizowanych w województwie zachodniopomorskim, należących do Północnej Izby Gospodarczej w Szczecinie i niebędących jej członkami (przynależność do tego rodzaju organizacji nie jest w Polsce obowiązkowa). W regionie wschodniej Brandenburgii badaniami objęto przedsiębiorstwa z powiatów Uckermark, Barnim, Marchijsko-Odrzański, Odra-Szprewa oraz miasto Frankfurt nad Odrą. W przypadku regionu wschodniej Meklemburgii-Pomorza Przedniego (Wsch.-MPP) były to podmioty z powiatów Mecklenburgische Seenplatte i Vorpommern-Greifswald. Natomiast w polskiej części Euroregionu Pomerania badanie koncentrowało się na województwie zachodniopomorskim, w szczególności wokół Szczecina i Koszalina. Jak wskazują Thiel i Felscher (2025), prawie co druga odpowiedź z województwa zachodniopomorskiego pochodziła ze stolicy regionu (Szczecin – 43,1% udziału odpowiedzi w województwie) i przyległego powiatu gryfińskiego (10,3% udziału odpowiedzi w regionie). To wskazuje na miejski charakter odpowiedzi z Polski i oznacza, że oddają one w dużej mierze sytuację miejskich przedsiębiorstw usługowych i branży *high-tech*. Natomiast obszary wiejskie województwa zachodniopomorskiego, w których występują podmioty działające w rolnictwie lub turystyce (np. powiat choszczeński i drawski) były mniej reprezentowane.

Respondentami byli właściciele przedsiębiorstw, członkowie zarządów lub menedżerowie odpowiedzialni za kwestie strategiczne. Badania prowadzono w formie standaryzowanej ankiety pisemnej (*online*/wersja papierowa). Poza tym dane o charakterze jakościowym uzyskano podczas 30 wywiadów ustrukturyzowanych, przeprowadzonych przez doradców klimatycznych z projektu POLSMA z przedsiębiorcami, którzy poza odpowiedziami ankietowymi byli gotowi wypowiedzieć się szerzej w zakresie zagadnień poruszanych w ankiecie oraz nowych, ukierunkowanych na specyfikę regionu tematów (po 10 przedstawicieli przedsiębiorstw z każdego regionu). Grupą docelową były mikro- oraz małe i średnie przedsiębiorstwa reprezentujące wszystkie branże. Każdy uczestnik badania był poinformowany o jego celu. Respondentów zapewniono o dobrowolności udziału

łu w tych badaniach oraz wskazano zasady anonimowości i poufności danych oraz prawa do wycofania się z ankiety w dowolnym momencie bez ponoszenia konsekwencji. Każdy uczestnik wyraził świadomą zgodę na udział w tych badaniach. Do badań zaproszono 9229 przedsiębiorstw z trzech badanych regionów (Thiel, Felscher (eds) 2025). W tabeli 1 przedstawiono informacje na temat wielkości badanej populacji w układzie regionalnym.

Tabela 1

Wskaźnik udziału w badaniu ankietowym w podziale na regiony

Region	Liczba ankietowanych przedsiębiorstw	Liczba odpowiedzi	Udział odpowiedzi w regionie (%)
Wschodnia Brandenburgia	4564	255	5,59
Wschodnia Meklemburgia – Pomorze Przednie (Wsch.-MPP)	3865	202	5,23
Województwo zachodniopomorskie	800	253	31,63
POLSMA ogółem	9229	710	7,69

Źródło: Thiel, K., Felscher, D. (eds). (2025). *Green Deal Kompass Pomerania. Studienbericht 2025*. IHK Ostbrandenburg. Frankfurt (Oder)/*Kompass Zielonego Ładu Pomerania. Raport badawczy 2025*. IHK Ostbrandenburg. Frankfurt (Oder).

Spośród 9229 przedsiębiorstw, do których skierowano ankietę, odpowiedziało 710 podmiotów. Współczynnik zwrotu ankiet wyniósł 7,69%. Niemniej rozkład wskaźnika odpowiedzi był zróżnicowany. Po niemieckiej stronie wyniósł 5-6%, natomiast w województwie zachodniopomorskim był znacznie wyższy – 31%. Tak znaczne różnice między wskaźnikiem odpowiedzi z regionów niemieckich i polskiego mogą wynikać z kilku przyczyn, np. ze skuteczniejszego dotarcia do zainteresowanych w Zachodniopomorskiem, z większego zainteresowania przedsiębiorców zagadnieniami poruszonymi w ankiecie (region jest liderem transformacji energetycznej Polsce) lub większej ogólnej wiedzy związanej z polityką klimatyczną UE. Należy jednak zwrócić uwagę, że silnie zróżnicowany rozkład odpowiedzi w regionach ogranicza możliwość uogólnienia wyników. Strukturę badanych przedsiębiorstw według klas wielkości z podziałem na regiony pokazano w tabeli 2.

Pod względem wielkości w badaniu dominowały mikro przedsiębiorstwa zatrudniające od jednego do trzech i od czterech do dziewięciu pracowników, co w sumie stanowiło aż 43,4% ogółu badanych podmiotów. Biorąc pod uwagę występowanie 18,6% podmiotów w formie jednoosobowej działalności gospo-

darczej, to najmniejsze przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 10 pracowników stanowiły aż 62% uczestników badań. Udział małych firm wyniósł 21,7%, na kolejnych miejscach znalazły się średnie (11,7%) i duże podmioty (4,2%). Pokazuje to, że ponad 95% badanych przedsiębiorstw Euroregionu należało do kategorii mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw, a więc grupy docelowej. To tej wielkości podmioty gospodarcze mają największe bariery rozwojowe, także w przypadku wdrażania wymogów polityki klimatycznej UE. W próbie statystycznej wystąpiła pewna nadreprezentacja mikroprzedsiębiorstw, co jednak odpowiadało rzeczywistości Euroregionu Pomerania, zwłaszcza na obszarach wiejskich wschodniej Brandenburgii. Natomiast w przypadku podmiotów z województwa zachodniopomorskiego pojawiło się nieco więcej niż wśród niemieckich przedsiębiorstw dużych jednostek gospodarczych (zatrudniających powyżej 250 osób). Ich udział w regionie Pomorza Zachodniego wynosił 7,5% w porównaniu do 3,1% we Wschodniej Brandenburgii i 1,5% we Wschodniej Meklemburgii-Pomorzu Przednim.

Tabela 2

Udział klas wielkości podmiotów w odpowiedziach ankietowych z podziałem na regiony i ogółem (%)

Liczba pracowników w przedsiębiorstwie	Wschodnia Brandenburgia	Wsch.-MPP	Województwo zachodniopomorskie	POLSMA ogółem
Brak odpowiedzi	0,0	0,5	0,8	0,4
Brak pracowników/ działalność jednoosobowa	26,3	11,9	16,2	18,6
1-3 osób	23,1	23,3	19,8	22,0
4-9 osób	18,4	22,8	23,3	21,4
10-49 osób	19,2	25,7	20,9	21,7
50-249 osób	9,8	14,4	11,5	11,7
Powyżej 250 osób	3,1	1,5	7,5	4,2

Źródło: Thiel, K., Felscher, D. (eds). (2025). *Green Deal Kompass Pomerania. Studienbericht 2025*. IHK Ostbrandenburg. Frankfurt (Oder)/*Kompass Zielonego Ładu Pomerania. Raport badawczy 2025*. IHK Ostbrandenburg. Frankfurt (Oder).

W grupie badawczej przeważały przedsiębiorstwa z sektora usług (38,2%), turystyki (14,9%) i handlu (12,1%), budownictwa (10,1%), przetwórstwa przemysłowego i transportu (po 6-7%). Dużo mniejszy udział miały podmioty gospodarcze z sektora energetycznego (2,7%) i rolnego (2,5%).

Pomimo drobnych odchyłeń regionalnych można uznać, że próba badawcza w Euroregionie Pomerania była zrównoważona pod względem branżowym. Około 30% przedsiębiorstw uczestniczących w badaniach zadeklarowało działalność międzynarodową, choć było to zróżnicowane regionalnie. Wśród polskich podmiotów udział ten wynosił 44,3%, a tylko około 20% niemieckich przedsiębiorstw potwierdzało prowadzenie działalności na rynkach zagranicznych. Przedsiębiorstwa regionu zachodniopomorskiego są silniej powiązane z globalną gospodarką niż podmioty z powiatów Uckermark lub regionu jezior meklemburskich, działające przede wszystkim regionalnie. Wyniki w tym zakresie mogą w pewien sposób wspomagać interpretację różnic w nastawieniu do Zielonego Ładu i wdrażaniu działań proekologicznych. W przypadku działalności na rynkach zagranicznych przedsiębiorstwa są poddawane większej presji w ramach łańcuchów dostaw w zakresie przestrzeganiu unijnych regulacji, często dysponują większymi zasobami, aby się dostosować do wymagań polityki klimatycznej i częściej mogą dostosowanie do zrównoważonego rozwoju traktować jako czynnik poprawy konkurencyjności (Thiel, Felscher 2025).

Kwestionariusz ankiety zawierał 18 pytań o zróżnicowanym charakterze: zamkniętych, jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru oraz otwartych. Wykorzystano również pytania ze skalą Likerta w zakresie postaw, opinii, emocji oraz poziomu akceptacji. Otrzymane odpowiedzi miały wykazać, jaką wiedzę dysponują przedstawiciele mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie strategii Zielonego Ładu i jej szczegółowych rozwiązań legislacyjnych w dokumencie *Fit for 55*, jak również jaki jest wśród nich poziom akceptacji polityki klimatycznej UE. Poza tym umożliwiły określenie stanu wdrażania proekologicznych rozwiązań w badanych przedsiębiorstwach, związanych z transformacją energetyczną, poprawą efektywności energetycznej, gospodarką odpadami i elektromobilnością.

Na podstawie uzyskanych wyników badań ankietowych przygotowano ten artykuł, którego celem było ustalenie postaw przedsiębiorców z Euroregionu Pomerania wobec Zielonego Ładu, akceptacji przez nich nowej polityki klimatycznej UE i zakresu podejmowanych działań proekologicznych.

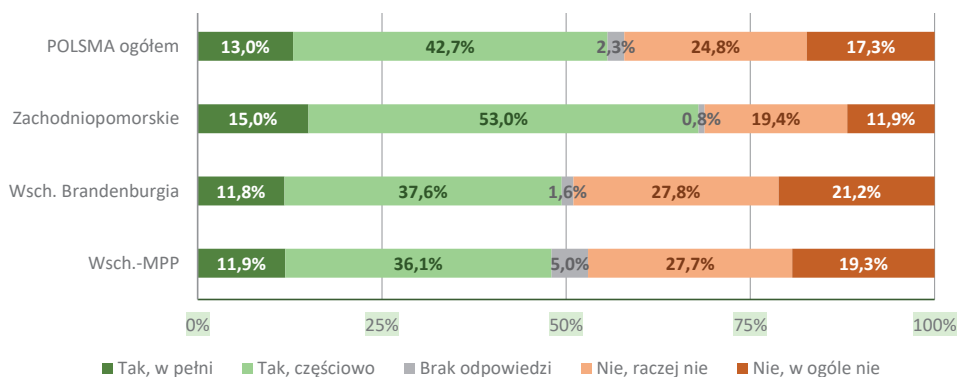
Wyniki badań

Uczestniczące w badaniach przedsiębiorstwa zostały zapytane, czy popierają nadrzędny cel neutralności klimatycznej i wiążące się z nim działania. Rozkład odpowiedzi w tym przypadku przedstawiono na rys. 1. Dane ujaw-

niają wyraźne różnice między polskimi i niemieckimi przedsiębiorstwami. Respondenci z Polski częściej wykazywali poparcie dla Zielonego Ładu niż przedstawiciele strony niemieckiej. Wśród odpowiedzi więcej niż połowa badanych z Euroregionu Pomerania popierała tę strategię częściowo lub w pełni, jednak jej akceptacja była większa wśród polskich przedsiębiorstw. W tej grupie stanowiła blisko 70% respondentów, podczas gdy w Niemczech ten udział był blisko 50%. Przedsiębiorstwa niemieckie wykazywały też większy brak poparcia Zielonego Ładu niż podmioty z Polski.

Rys. 1.

Poparcie dla strategicznego kierunku Zielonego Ładu (%), n=710

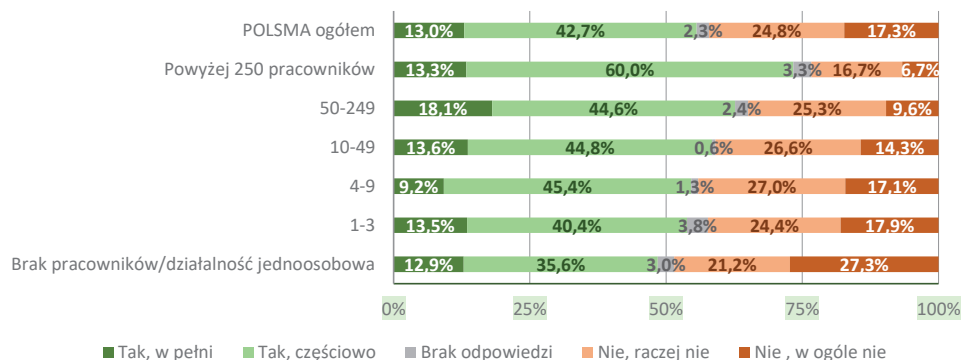

Źródło: opracowanie własne.

Z badań wynika także, że większe podmioty gospodarcze w większym stopniu akceptowały tę strategię. W przypadku przedsiębiorstw dużych (powyżej 250 zatrudnionych) aż 60% przynajmniej częściowo i 13,3% całkowicie popierało Zielony Ład. Wśród podmiotów średnich te udziały wynoszą odpowiednio 44,6% i 18,1%. Natomiast dla małych firm odsetki odpowiedzi popierających Zielony Ład częściowo lub w pełni wynosiły odpowiednio 44,8% i 13,6%. Najmniejsza akceptacja strategicznego kierunku Zielonego Ładu występowała w grupie mikroprzedsiębiorstw i wahała się w granicach 53-54% (rys. 2).

Rys. 2.

Akceptacja Zielonego Ładu wśród badanych przedsiębiorstw w zależności od wielkości podmiotu (%), n=710

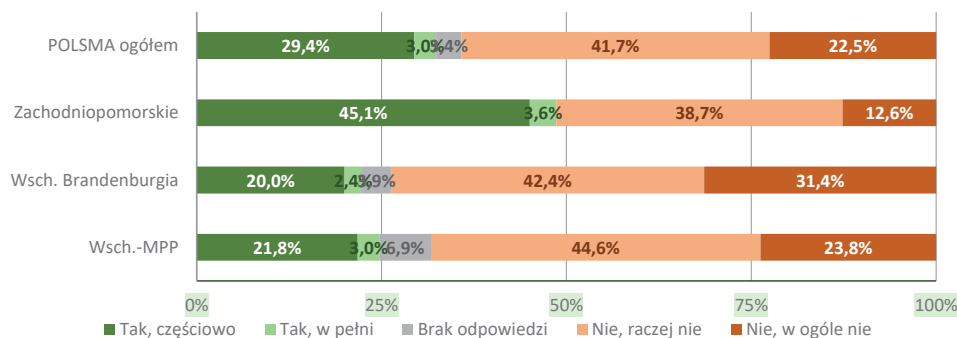

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym zagadnieniem, o które zapytano przedsiębiorców, był ich stosunek do pracy rządu w zakresie wprowadzania regulacji Zielonego Ładu. Jedynie 32,4% wszystkich respondentów uważało, że krajowa polityka związana z realizacją wymogów Zielonego Ładu jest częściowo lub w pełni prawidłowa (rys. 3).

Rys. 3.

Ocena pracy rządu w ramach wdrażania Zielonego Ładu (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

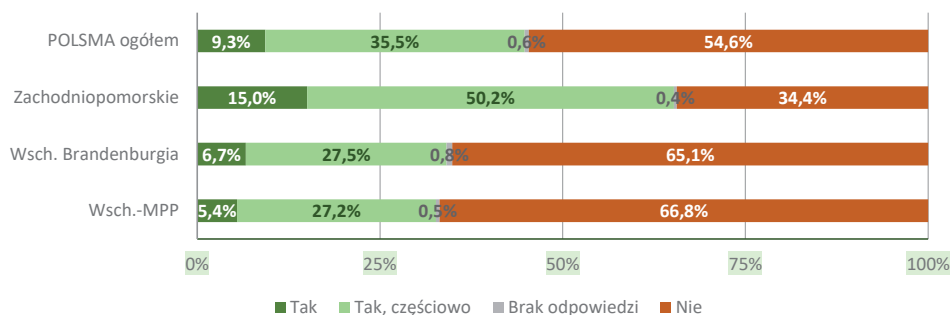
Natomiast prawie 65% badanych uważało, że krajowi politycy podejmują złe lub bardzo złe działania podczas wdrażania Zielonego Ładu. Porównanie wyników odpowiedzi obu grup przedsiębiorców wykazało, że szczególnie kry-

tyczne oceny tych działań mieli respondenci z Niemiec. Jak można sądzić na podstawie wypowiedzi uczestników wywiadów ustrukturyzowanych, wynikało to z niezadowolenia niemieckich przedsiębiorców z polityki rządu federalnego w 2024 r., który obwiniali rząd o zbyt powolne procesy planistyczne, biurokrację i bardzo wysokie koszty energii. Natomiast wypowiedzi polskich przedsiębiorców ujawniały nieco mniej negatywnie nastawienie do poczynąń rządu ze względu na wprowadzenie w tym okresie pewnych ulg dla drobnych przedsiębiorców i gospodarstw domowych (np. ceny maksymalne prądu i gazu). Niemniej przedsiębiorcy po obu stronach Odry wykazywali ograniczone zaufanie do działań władz w zakresie wdrażania regulacji związanych z Zielonym Ładem.

W celu poznania wiedzy w zakresie wprowadzanych regulacji wynikających z Zielonego Ładu przedsiębiorców zapytano o to, czy znają nowe przepisy zawarte w dokumencie *Fit for 55*. Jak pokazano na rys. 4, blisko 55% badanych z obu krajów przyznało się do nieznajomości tych przepisów, przy czym odsetek takich odpowiedzi był mniejszy w województwie zachodniopomorskim (34,4%), natomiast respondenci niemieccy wykazywali dużo większy deficyt informacyjny. W obu niemieckich regionach odpowiedź potwierdzającą nieznajomość przepisów regulacyjnych wskazało około 65-67% ankietowanych.

Rys. 4.

Znajomość przepisów zawartych w pakiecie *Fit for 55*(%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

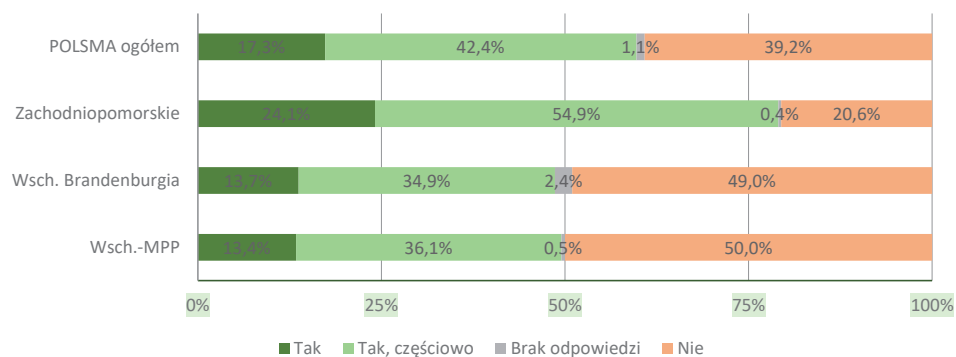
Większy zakres wiedzy (pełnej i częściowej) na temat zapisów tego dokumentu wykazywali przedsiębiorcy ze średnich i dużych podmiotów gospodarczych (w każdej kategorii wielkości odpowiednio 53,3% i 45,4%). Natomiast w przypadku mikroprzedsiębiorstw odsetek tych, którzy wykazywali niewiedzę w tym zakresie wyniósł ponad 60%. Dla małych firm ten udział stanowił około 48%.

Podczas badań zamierzano ustalić, czy przedsiębiorcy z Euroregionu Pomerania są świadomi konsekwencji wprowadzenia regulacji Zielonego Ładu dla swojej działalności i czy traktują zieloną transformację jako szansę czy zagrożenie. Zapytano ich o to, czy są świadomi, że wdrożenie wymagań Zielonego Ładu wywrze wpływ na prowadzone przez nich przedsiębiorstwa. Z badań wynika, że 17,3% przedsiębiorców z Euroregionu Pomerania jest w pełni, a 42,2% w części świadomych, że wprowadzenie założeń Zielonego Ładu wywrze wpływ na działalność prowadzonych przez nich podmiotów (np. poprzez wyższe koszty, nowe wymagania rynkowe, obowiązki sprawozdawcze w postaci raportowania ESG). Niestety blisko 40% nie zdaje sobie sprawy, że nowa polityka klimatyczna ma i będzie miała wpływ na ich przedsiębiorstwo (rys. 5).

W największym stopniu świadomość wpływu Zielonego Ładu na przedsiębiorstwo wykazują respondenci z Polski, gdyż prawie 80% z tej grupy potwierdziło, że zdają sobie sprawę (w pełni lub częściowo) z oddziaływania Zielonego Ładu na swoje przedsiębiorstwa. W przypadku przedsiębiorców z Niemiec udział takich odpowiedzi był mniejszy – stanowił około 50% wskazań.

Rys. 5.

Świadomość wpływu Zielonego Ładu na przedsiębiorstwo (%), n=710

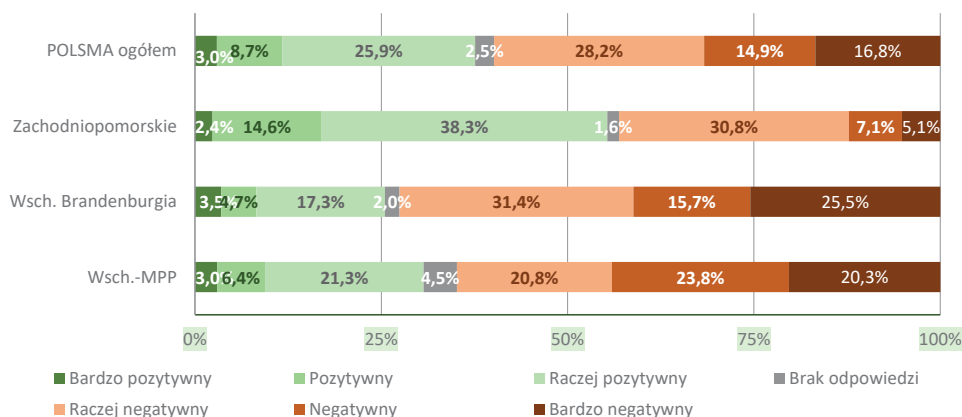
Źródło: opracowanie własne.

Następnie respondenci zostali poproszeni o ocenę wpływu transformacji energetycznej na konkurencyjność swoich przedsiębiorstw. Rozkład odpowiedzi w tym zakresie pokazano na rys. 6. Z analizy danych wynika, że 59,9% polskich i niemieckich przedsiębiorców obawiało się negatywnego oddziaływania zielonej transformacji (w tym energetycznej) na konkurencyjność przedsiębiorstwa, przy czym udział negatywnych i bardzo negatywnych ocen tego oddziaływania wyniósł 31,7%. Jednocześnie należy zauważyć, że 37,6% respon-

dentów z Polski i Niemiec oceniło przemiany energetyczne i sprostanie przez nich wymaganiom Zielonego Ładu pozytywnie (w mniejszym lub większym stopniu) oraz uznało, że poprawią ich konkurencyjność. Dostrzegali korzyści z uczestniczenia w transformacji klimatycznej i uznali, że te działania stanowią szansę, a nie zagrożenia dla przedsiębiorstw (rys. 6).

Rys. 6.

Ocena wpływu transformacji energetycznej na konkurencyjność przedsiębiorstwa (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

Wśród korzyści, które pozwalają przedsiębiorcom optymistycznie patrzeć na zieloną transformację, w szczególności energetyczną, ze względu na poprawę konkurencyjności przedsiębiorstwa respondenci wymieniali obniżenie kosztów działalności, uzyskanie przewagi innowacyjnej i możliwość zaspokojenia rosnącego popytu na zielone produkty, pozyskanie nowych zleceń z zakresu ekologicznych technologii i poprawę wizerunku przedsiębiorstwa jako zrównoważonego podmiotu gospodarczego. Niestety wiele firm obawia się wynikających z przemian energetycznych zagrożeń. Wiążą się one z koniecznością bardzo kosztownych inwestycji związanych ze zmniejszeniem emisyjności przedsiębiorstwa przez zmiany źródeł energii na niskoemisyjne lub podejmowanie innych proekologicznych działań, zaangażowania zasobów kapitałowych i ludzkich przedsiębiorstwa w dostosowanie się do wymagań Zielonego Ładu, które nie przyniosą korzyści w postaci poprawy efektywności lub zwiększenia przychodów. Odpowiedzi sugerują, że respondenci obawiają się zmniejszenia szans na poprawę konkurencyjności międzynarodowej (opartej na niższych kosztach i cenach).

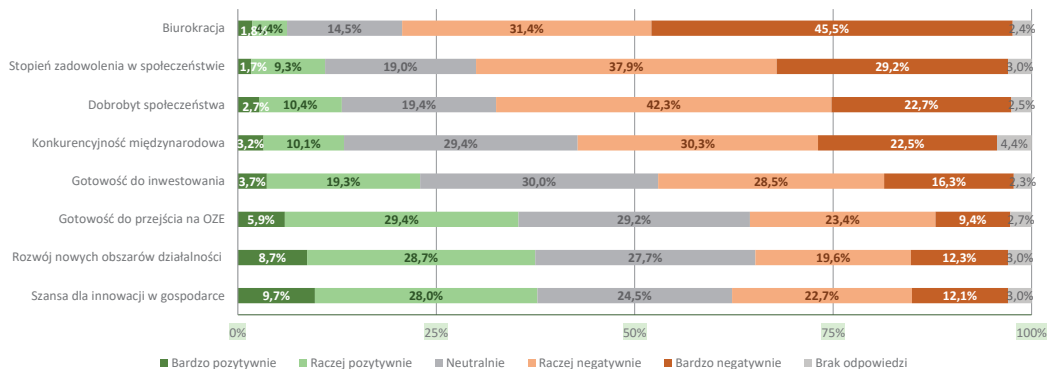
Jednocześnie polscy i niemieccy przedsiębiorcy podkreślali bardzo duże wzrosty kosztów energii w latach 2022-2024, przekraczające nawet 30% (wskutek boomu gospodarczego po pandemii COVID-19 i kryzysu energetycznego wywołanego wojną w Ukrainie). Wskazywali na późniejsze podwyżki cen surowców energetycznych i niestabilność ich rynków, które nie pozwolą utrzymać tych samych kosztów i cen, zapewniających wcześniej przewagę konkurencyjną. W takim otoczeniu polityczno-gospodarczym o efektywności i konkurencyjności podmiotów decydują w dużej mierze koszty energii, a transformacja energetyczna pozwoli je obniżyć. Zapewni także większe bezpieczeństwo energetyczne i odporność na zaburzenia na światowych rynkach surowców energetycznych wywołane np. konfliktami militarnymi.

Poza oddziaływaniem na konkurencyjność przedsiębiorstwa respondenci przewidywali inne zagrożenia wynikające z nowej europejskiej polityki klimatycznej, na co wskazują dane przedstawione na rys. 7. W opinii przedsiębiorców z Euroregionu Pomerania największym zagrożeniem jest narastająca biurokracja i obciążenia biurokratyczno-administracyjne podmiotów gospodarczych. Prawie 77% badanych uznało wzrost biurokracji za bardzo negatywne i raczej negatywne zjawisko dla przedsiębiorstwa. Jedynie kilkuprocentowe udziały respondentów wskazywały biurokrację za czynnik częściowo lub w pełni pozytywnie wpływający na ich działalność. Taki wynik pokazuje, że przedsiębiorcy czują się przytłoczeni już obowiązującymi wymaganiami administracyjnymi w postaci obowiązków sprawozdawczych, wymogów dowodowych lub skomplikowanych wniosków o dofinansowanie (ze względu na obciążenia kosztowe i kadrowe na te potrzeby). Wzrost regulacji związanych z Zielonym Ładem tylko ich utwierdza w tym, że nowa polityka klimatyczna stanowi ogromne zagrożenie dla bytu MŚP. Utrata międzynarodowej konkurencyjności jest także powodem obaw dla 52,7% respondentów, co wynika z wcześniej podawanych czynników. Należą do nich: rosnące ceny energii, niemożność podejmowania działań na rynkach zagranicznych z powodu zaangażowania znacznych zasobów w przygotowywanie do transformacji energetycznej, a jednocześnie konieczność rywalizowania z przedsiębiorstwami, które nie są poddawane takiej presji, np. z krajów odrzucających zasady zrównoważonego rozwoju. Te same determinanty powodowały obawy o zmniejszenie gotowości do inwestowania.

Na kolejnych miejscach wśród przewidywanych zagrożeń znalazły się pośrednie skutki Zielonego Ładu dla społeczeństwa i gospodarki. Aż 64% respondentów przewiduje obniżenie ogólnego poziomu zadowolenia społeczeństwa (w konsekwencji jego stabilności), a 65% badanych – pogorszenie jego dobrobytu.

Rys. 7.

Ocena przedsiębiorców przewidywanego wpływu transformacji energetycznej na wybrane czynniki gospodarcze (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

Takie odpowiedzi wskazują, że przedsiębiorcy postrzegają współczesne przemiany społeczno-gospodarcze i ich koszty związane z Zielonym Ładem nie tylko w kategoriach wpływu na działalność prowadzonych podmiotów. Traktują je szerzej – jako wpływające na całe społeczeństwo, w tym przede wszystkim gospodarstwa domowe (m.in. przez wysokie ceny energii, opłaty za emisję CO₂, koszty modernizacji budynków, rosnące koszty utrzymania).

Poza przewidywanymi negatywnymi konsekwencjami wprowadzanej polityki klimatycznej przedsiębiorcy podawali także pozytywne skutki jej wdrożenia. W tej kategorii 36-38% badanych dostrzegło możliwości wejścia przedsiębiorstwa w nowe obszary działalności związane z zieloną gospodarką oraz tworzenia innowacji, które przyczynią się do zwiększenia szans kraju w gospodarce światowej. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że dla ponad 35% respondentów przejście na energię słoneczną, wiatrową i biomasę (OZE) stanowi szansę na obniżenie kosztów energii i ich stabilizację w długim okresie, uzyskanie niezależności energetycznej i poprawę wizerunku jako przedsiębiorstwa dążącego do zrównoważonego rozwoju.

Podczas badań starano się znaleźć odpowiedź na pytanie, jakie są obszary działań proekologicznych podejmowanych przez przedsiębiorstwa w związku z wdrożeniem Zielonego Ładu. W tym celu przeanalizowano odpowiedzi respondentów dotyczące działań proekologicznych w sferze wykorzystania energii elektrycznej, zasobów, odpadów i mobilności, jakie podjęli lub planują podjąć w przyszłości polscy i niemieccy przedsiębiorcy. Najpierw dokonano oceny wdrożonych i planowanych działań w obszarze zarządzania energią

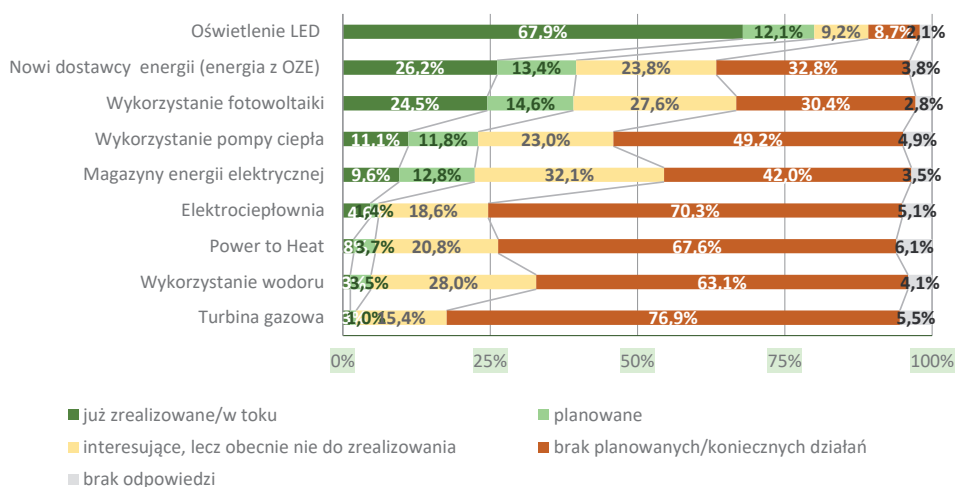
i poprawy efektywności energetycznej. Rozkład odpowiedzi w tym zakresie pokazano na rys. 8.

Zarządzanie energią w przedsiębiorstwie tworzy najwięcej możliwości poprawy efektywności energetycznej. Najprostszym rozwiązaniem pozwalającym zmniejszyć koszty energii, jest zmiana sposobów oświetlenia na mniej energochłonne, stąd największa popularność wprowadzanego oraz planowanego wprowadzenia oświetlenia LED. Aż 80% badanych wskazało takie odpowiedzi, przy czym blisko 68% przedsiębiorstw już to zrobiło.

W kontekście wymagań Zielonego Ładu i dążenia do zmniejszenia emisyjności gospodarki niezbędne jest zwiększenie udziału OZE w miksie energetycznym, a to wymaga wykorzystywania przez przedsiębiorstwa nowych niskoemisyjnych źródeł energii, instalowanie urządzeń zapewniających tworzenie energii z OZE, jej magazynowania itp. Z danych na rys. 8 wynika, że 26,2% polskich i niemieckich przedsiębiorstw zaczęło wykorzystywać energię z OZE od nowych dostawców, a 13,4% badanych zamierza to zrobić. Jednak aż 32,8% respondentów odrzuciło ten pomysł nawet w perspektywie przyszłości. Jest jednak około 24% przedsiębiorców, którzy uznają energię z OZE za interesujący pomysł na poprawę efektywności energetycznej, ale obecnie nie mogą go zrealizować (prawdopodobnie z braku środków finansowych).

Rys. 8.

Podjęte lub planowane działania proekologiczne w celu poprawy efektywności energetycznej (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

W podobny sposób kształtują się odpowiedzi związane z wykorzystaniem foltowoltaiki na cele energetyczne. Dane na rysunku 8 potwierdzają aktualne trendy w tym zakresie – w Euroregionie Pomerania i w Polsce stale wzrasta popularność paneli fotowoltaicznych jako własnego źródła prądu w sytuacji, gdy ceny energii gwałtownie rosną, a jej dostawy są niestabilne. Wykorzystywanie pomp ciepła cieszy się mniejszym zainteresowaniem, gdyż tylko około 11% przedsiębiorstw już nimi dysponuje, a prawie 12% badanych planuje je wprowadzić. Jednak ponad 49% respondentów nie zamierza wprowadzać tego rozwiązania. W przypadku korzystania z odnawialnych źródeł energii niezbędne jest jej magazynowanie na potrzeby okresów, w których ta energia nie jest tworzona (np. z powodu braku słońca lub wiatru), dlatego też wśród działań możliwych do zastosowania w swych przedsiębiorstwach ankietowani mogli wskazać magazyny energii. Z badań wynika, że blisko 10% respondentów wskazało, że posiada magazyn energii, a prawie 13% zamierza go zakupić.

Najrzadziej wykorzystywanymi lub planowanymi w przyszłości nowymi rozwiązaniami na potrzeby poprawy efektywności energetycznej okazało się korzystanie z elektrociepłowni, wykorzystywanie technologii konwersji energii elektrycznej na ciepłą (*Power to Heat*), wodoru na cele energetyczne lub transportowe oraz turbiny gazowej. W tych przypadkach odsetek odpowiedzi o braku planowanych działań oscylował od 63% do 77%. W ramach odpowiedzi „inne” niektórzy przedsiębiorcy wymieniali również: wykorzystywanie energii geotermalnej, słonecznej, wiatrowej, alternatywnych paliw biologicznych (ekologicznego gazu płynnego i zielonego oleju opałowego do elektrociepłowni blokowej) oraz modernizowanie linii technologicznych, aby zmniejszyć ich energochłonność lub wykorzystywanie przy procesach produkcyjnych energii z OZE. Wskazuje to na szeroki zakres instalacji niskoemisyjnych, z których korzystają przedsiębiorstwa w celu efektywnego zarządzania energią. Odnosząc się do wszystkich zrealizowanych lub planowanych działań w zakresie zarządzania energią można zauważyć, że ponad 50% przedsiębiorców deklaroowało już poczynione, planowane w przyszłości lub interesujące do późniejszego rozważenia inwestycje w technologie niskoemisyjne.

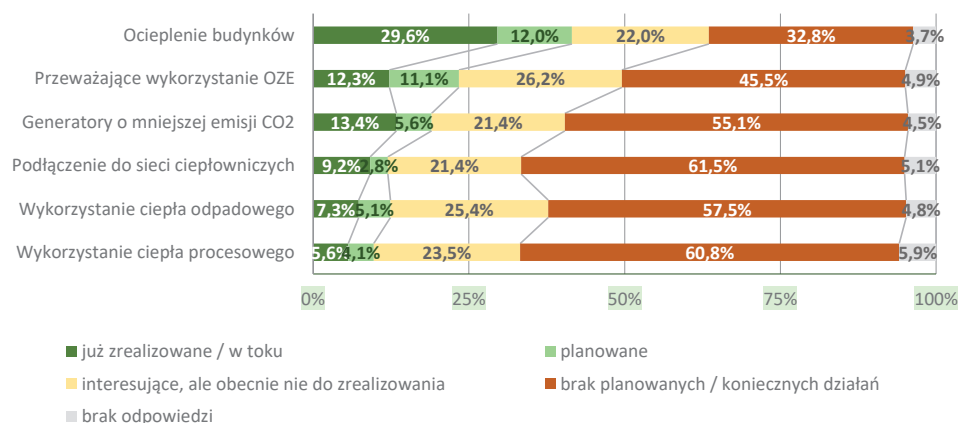
W dalszej części ankiety przedsiębiorcy mogli wskazać, jakie działania w zakresie zarządzania energią ciepłą podjęli lub zamierzają podjąć (rys. 9).

Z analizy danych na rys. 9 wynika, że blisko 30% podmiotów gospodarczych podjęło, a 12% zamierza podjąć w przyszłości działania związane z izolacją ciepłą budynków w celu zmniejszenia strat energii cieplnej (ocieplenie elewacji, izolacja dachów, wymiana okien itp.). Jednak prawie 33% respondentów nie podejmie się tych działań, co może wynikać z braku środków na takie inwestycje lub niemożności wykonania ocieplenia budynku, który nie należy

do przedsiębiorcy (30% drobnych przedsiębiorstw wynajmuje lokale na swoją działalność gospodarczą). Poza tym możliwe jest, że ocieplenie budynków już wykonano, np. wykorzystując dostępne programy wsparcia tego typu działań. Pewnym zainteresowaniem (zarówno jako rozwiązania wdrożone, jak i planowane w przyszłości, ewentualnie interesujące, ale obecnie niemożliwe do realizacji) cieszyły się generatory o mniejszej emisyjności, wykorzystanie ciepła odpadowego oraz ciepła procesowego. Wolniejsze tempo wdrożeń w celu poprawy efektywności energetycznej w zakresie energii cieplnej może wynikać z konieczności poniesienia znacznych nakładów na takie rozwiązania, ale także z pewnych problemów z niedoborem wykwalifikowanych pracowników, którzy mogliby te działania realizować.

Rys. 9.

Podjęte lub planowane w przedsiębiorstwie działania w zakresie zarządzania energią cieplną (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

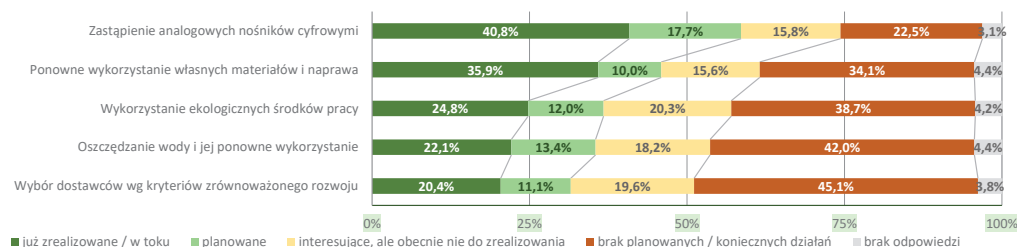
W strategii Zielonego Ładu istotne miejsce zajmuje także efektywne gospodarowanie zasobami czynników produkcji i redukcja odpadów. W związku z tym podczas badań respondenci mogli wskazać podjęte lub planowane działania proekologiczne związane z zarządzaniem zasobami i odpadami. Rozkład odpowiedzi na te pytania przedstawiono na rys. 10.

Wyniki badań wskazują, że gospodarowanie zasobami i odpadami stanowi istotny element działań proekologicznych przedsiębiorstw z Euroregionu Pomerania. W zależności od rodzaju wdrożeń w tym zakresie od ponad 31% do 65% respondentów wskazywało ich podjęcie lub planowanie w przyszłości. Jednocześnie zainteresowanie takimi działaniami wykazywało 15,6% do

20,3% badanych niemogących obecnie ich podjąć. Sugeruje to, że dla blisko 55% przedsiębiorstw efektywne gospodarowanie zasobami i redukcja odpadów stanowią istotny element koncepcji poprawy ich efektywności i tworzenia podstaw zrównoważonego rozwoju. Wynika to z dążenia do obniżania kosztów działalności (przedsiębiorcy widzą korzyści finansowe z takich działań), wymagań kontrahentów, ale także z obowiązujących regulacji, np. ustawy o odpadach w Polsce lub ustawy o gospodarce obiegu zamkniętego w Niemczech. Z wywiadów bezpośrednich z przedstawicielami MŚP wynika, że wykazują zróżnicowany stosunek do koncepcji gospodarki obiegu zamkniętego. Część podmiotów, w szczególności działających w branży zarządzania odpadami i ich przetwarzania, wykazuje znaczną aktywność w podejmowaniu działań proekologicznych. Pozostałe przedsiębiorstwa, przede wszystkim małe podmioty usługowe, są negatywnie nastawione do tej koncepcji i nie dostrzegają potencjalnych korzyści z wdrożeń, a jedynie konieczność ponoszenia kosztów wynikających z dostosowania się do regulacji.

Rys. 10.

Podjęte lub planowane działania proekologiczne w zakresie gospodarki zasobami i odpadami (%), n=710

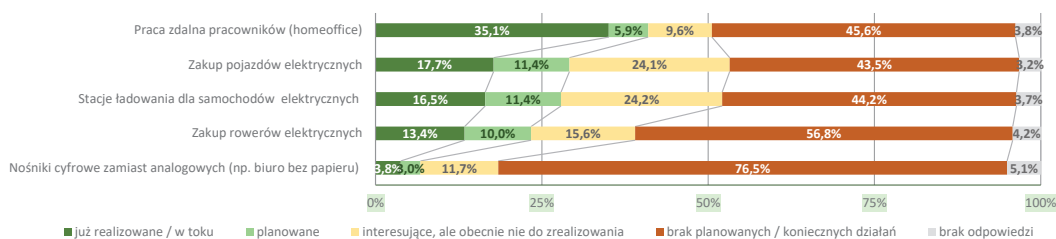
Źródło: opracowanie własne

W ramach zmniejszenia emisyjności i gospodarowania zasobami przedsiębiorstwa mogą starać się zmniejszyć mobilność pracowników, która powoduje emisję CO₂ w wyniku wykorzystywania indywidualnych środków transportu. Tego typu rozwiązania pojawiły się pod wpływem pandemii COVID-19, która wymusiła w licznych zawodach stosowanie pracy zdalnej (*homeoffice*). Okazało się to jednym ze skutecznych sposobów zapewnienia ciągłości funkcjonowania wielu rodzajów działalności gospodarczej, co wykorzystano po pandemii. Wiele podmiotów gospodarczych zdecydowało również w późniejszym okresie stosować elastyczne formy pracy (stacjonarne i zdalne). W przypadku przedsiębiorstw z Euroregionu Pomerania było to ponad 35% badanych. Jednocześnie kolejne 6% respondentów planuje to rozwiązanie wprowadzać w przyszłości, a prawie 10%

uznało je za interesujące. Wyniki wskazują, że przedsiębiorcy uświadomili sobie ekologiczne, ekonomiczne, a nawet społeczne korzyści dla swoich podmiotów gospodarczych, do których należą m.in. ograniczenie podróży służbowych i dojazdów do pracy, zmniejszenie emisji CO₂ w transporcie, zmniejszenie zużycia energii w przedsiębiorstwie, zwiększenie dobrostanu pracowników w wyniku wprowadzenia np. jednego dnia pracy zdalnej i możliwość uniknięcia uciążliwych dojazdów. Potwierdzają to odpowiedzi respondentów pokazane na rys. 11.

Rys. 11.

Podjęte i planowane działania proekologiczne w zakresie mobilności i transportu (%), n=710

Źródło: opracowanie własne.

Niewątpliwie do działań o charakterze proekologicznym można zaliczyć zakup i wykorzystywanie służbowych samochodów elektrycznych lub hybrydowych (około 18% odpowiedzi), instalowanie stacji ładowania samochodów elektrycznych na terenie zakładu (16,5% wskazań) i zakup rowerów elektrycznych (13,4% odpowiedzi). Te działania mieszczą się w kategorii elektromobilności, która w Zielonym Ładzie jest jednym z elementów tworzenia zrównoważonego transportu. Dodatkowo w wywiadach przedsiębiorcy wskazywali, że zachęcają swoich pracowników do wykorzystywania transportu publicznego i pokrywają jego koszty. Takie odpowiedzi pozwalają wnioskować, że około 20-30% przebadanych przedsiębiorstw realizuje działania na rzecz ochrony klimatu, a kolejne ponad 10% planuje to zrobić w przyszłości. Łącznie około 50% polskich i niemieckich przedsiębiorstw wskazało, że już wdrożyło jedno lub więcej działań w zakresie elektromobilności i transportu publicznego. Niestety pozostałe nie widzą takiej potrzeby lub wymieniają przeszkody dla zaangażowania w tym zakresie. Wśród tych utrudnień znalazły się: wysokie koszty pojazdów elektrycznych, brak niezbędnej infrastruktury (zwłaszcza na obszarach wiejskich), brak alternatyw dla tradycyjnych źródeł napędu w przypadku pojazdów specjalnego przeznaczenia lub transportu ciężkiego.

W ramach nowej polityki klimatycznej znaczenia nabierają pewne wewnętrzne działania przedsiębiorstw, które wspierają zrównoważony rozwój.

Spśród 710 ankietowanych przedsiębiorstw Euroregionu 493 podmioty podjęły różne wewnątrzzakładowe działania w celu wdrożenia Zielonego Ładu (69,4%). Należą do nich m.in. certyfikaty zarządzania środowiskowego (np. EMAS), audyty energetyczne i raporty ESG. Z badań wynika, że jedynie 77 badanych przedsiębiorstw (10,8%) – przede wszystkim średnie podmioty – dobrowolnie wykonują raportowanie ESG (nie mają obecnie tego obowiązku) oraz regularne audyty energetyczne (83 przedsiębiorstwa, czyli 11,7%). Przedsiębiorstwa z województwa zachodniopomorskiego wykazują w tym przypadku nieco większą aktywność (12-13% badanych wobec 8-10% firm z Niemiec). Natomiast 74 jednostki (10,42% badanych) podjęły się obliczenia śladu węglowego dla przedsiębiorstwa. Certyfikaty zarządzania środowiskowego (np. EMAS) lub ISO (np. 1400) posiada jedynie 60 badanych podmiotów (8,45% badanych), co wynika z tego, że ze względu na ich wysokie koszty są nieopłacalne dla małych przedsiębiorstw. Najczęściej wskazywanym działaniem podejmowanym przez przedsiębiorstwa Euroregionu Pomerania było wykorzystanie środków pomocowych na działania ekologiczne związane z Zielonym Ładem. Takie wskazania wystąpiły w przypadku 149 podmiotów (21% badanych). Zatrudnienia pracowników, którzy mieli być odpowiedzialni za dostosowanie do wymagań polityki klimatycznej UE, podjęły się tylko 44 przedsiębiorstwa (6,2% odpowiedzi), co wskazuje na próbę wdrażania wymagań Zielonego Ładu przez znaczną większość podmiotów w oparciu o posiadane zasoby kadrowy bez powiększania liczby pracowników.

Uzyskane wyniki w zakresie ograniczeń i barier dostosowywania się MŚP z Euroregionu Pomerania do nowej polityki klimatycznej znajdują potwierdzenie w badaniach innych autorów, którzy starali się określić uwarunkowania wdrażania wymogów Zielonego Ładu. Od wprowadzenia Zielonego Ładu MŚP mają wielkie trudności we wdrażaniu zielonej transformacji. Bartekova i Janikovicova (2026) analizując bariery wprowadzania wymogów nowej polityki klimatycznej w małych i średnich przedsiębiorstwach Europy Środkowej zaliczyły do nich: ograniczenia finansowe (niedostateczny kapitał na inwestycje), złożoność regulacji, niewystarczający dostęp do wiedzy i zewnętrznych ekspertów, brak wykwalifikowanego personelu, ograniczone możliwości technologiczne, niedostateczną i nietrwałą współpracę z instytucjami badawczymi, dominację na rynku firm o ugruntowanej pozycji, które narzucają MŚP warunki kooperacji. Bernat z zespołem (2023) ustalili, że do barier wdrażania zaleceń Zielonego Ładu w europejskich MŚP należą:

- brak środków finansowych na wdrożenie rozwiązań w celu poprawy efektywności energetycznej,
- długi czas oczekiwania na korzyści wynikające z wdrożenia,

- brak dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania,
- wysokie koszty inwestycji na potrzeby transformacji energetycznej i obawy o konieczność oczekiwania na zwrot z inwestycji, co wiąże się z dużym ryzykiem,
- krótkoterminowa perspektywa decyzji podejmowanych przez małe podmioty i oczekiwanie stosunkowo szybkiego zwrotu z inwestycji.

Z kolei badania Ozcelik, Rey-García i Mato-Santiso (2025) pozwoliły określić grupy czynników wpływających na postawy właścicieli MŚP i wdrażanie wymogów Zielonego Ładu. Należą do nich czynniki polityczne (polityka publiczna), ekonomiczne, finansowe, podatkowe, kulturowe, rynkowe, technologiczne, infrastrukturalne i kompetencje biznesowe przedsiębiorców. Autorzy podkreślili, że najważniejszymi czynnikami akceptacji dla Zielonego Ładu i włączenia się przez MŚP w te przemiany są działania państwa i sposoby zarządzaniem polityką klimatyczną i energetyczną oraz czynniki dotyczące sfery regulacyjnej UE, a dokładniej spójność i przejrzystość jej polityki klimatycznej. Za istotne bariery akceptowania Zielonego Ładu i wdrażania jego wymagań przez MŚP uznano obciążenia finansowe. Natomiast do silnych bodźców poparcia dla nowej polityki klimatycznej i włączenia się w transformację energetyczną – zachęty finansowe dla MŚP i ekologiczne mechanizmy podatkowe.

Chatzistamoulou i Tyllianakis (2022) sugerują, że w świetle zdiagnozowanych w europejskich MŚP barier zielonej transformacji niezbędne są zmiany w strukturze zachęt ekonomicznych dla MŚP do wdrażania odnawialnych źródeł energii, wprowadzanie nowych technologii OZE w gospodarce, poprawa ich dostępności, nawiązywanie przez przedsiębiorców współpracy ze środowiskiem naukowym i wykorzystywanie specjalistycznego doradztwa biznesowego. Czynnikiem wspierającym podejmowanie działań w zakresie zielonej transformacji będzie też poprawa produktywności zasobów i efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa oraz świadomość przedsiębiorców, że inwestycje proekologiczne mają pozytywny wpływ na konkurencyjność ich podmiotów gospodarczych.

Podsumowanie i wnioski

Podjęte badania miały na celu określenie poziomu akceptacji Zielonego Ładu wśród podmiotów gospodarczych z Euroregionu Pomerania (ponad 95% stanowiły mikro- oraz małe i średnie przedsiębiorstwa), ustalenie postaw przedsiębiorców wobec nowej polityki klimatycznej oraz stanu wdrażania rozwiązań sprzyjających ich zrównoważonemu rozwojowi. Dominująca w bada-

niach grupa mikro- i MŚP tworzy podstawę gospodarki regionalnej i lokalnej po obu stronach granicy polsko-niemieckiej i od ich gotowości oraz możliwości wdrożenia wymagań nowej polityki klimatycznej zależą tempo i efekty zielonej transformacji.

Uzyskane wyniki umożliwiły znalezienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Wynika z nich, że znaczna część zarówno polskich, jak i niemieckich przedsiębiorców nie dysponuje odpowiednią wiedzą na temat nowej polityki klimatycznej i szczegółowego zakresu regulacji Zielonego Ładu. Zauważa się pewne prawidłowości. Im większe jest przedsiębiorstwo, tym większy zakres wiedzy jego właścicieli i menedżerów na temat zrównoważonego rozwoju, transformacji energetycznej i zawartości dokumentu *Fit for 55*. Z pewną ostrożnością wynikająca z ograniczeń badania (dość silne zróżnicowanie regionalne badanych przedsiębiorstw oraz ich aktywności na rynkach zagranicznych), można wyciągnąć wniosek, że większa wielkość przedsiębiorstwa i większa aktywność na rynkach międzynarodowych zwiększają akceptację dla Zielonego Ładu i sprzyjają podejmowaniu lub gotowości do podejmowania działań proekologicznych w przedsiębiorstwie.

Zauważono, że w przypadku średnich podmiotów, mających powyżej 50 zatrudnionych, następuje wyraźne zwiększenie wskaźnika akceptacji. Prawdopodobnie właściciele mikro- i małych przedsiębiorstw wykazują mniejszą znajomość i zrozumienia strategii Zielonego Ładu, co powoduje mniejszą akceptację polityki rządu w zakresie wdrażania wymagań nowej polityki klimatycznej. Można wnioskować, że jest to związane z małym potencjałem przedsiębiorstw tej wielkości: kapitałowym, ludzkim, zasobowym i strategicznym. Natomiast uwzględniając wskazane ograniczenia badania można wyciągnąć wniosek, że na poparcie dla Zielonego Ładu i jego wymagań pozytywnie wpływa także aktywność przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych. Podmioty działające w skali międzynarodowej, niezależnie od wielkości, wykazywały większą akceptację dla Zielonego Ładu i działań proekologicznych. Jest to prawdopodobnie wynikiem już podejmowanego dostosowywania się do wymagań wprowadzonych w globalnych łańcuchach dostaw. Takie działanie umożliwia przedsiębiorstwom utrzymanie konkurencyjności. Należy zauważyć, że porównując postawy polskich i niemieckich przedsiębiorców większy optymizm w ocenianiu nowej polityki klimatycznej oraz nieco większe zaangażowanie we wdrażaniu wymagań Zielonego Ładu i nowych rozwiązań ekologicznych dostrzega się w grupie polskich respondentów. Trzeba jednak pamiętać, że wśród przedsiębiorstw z Polski większy był udział dużych przedsiębiorstw, większy udział działających na rynkach zagranicznych oraz większy udział reprezentujących duże miasta w porównaniu do przedsiębiorstw z regionów niemieckich.

Wyższe poparcie dla nowej polityki klimatycznej i działań rządu podmiotów z Polski prawdopodobnie wynika także z jednej strony z różnic w postrzeganiu ogólnej sytuacji gospodarczej w kraju i w regionie, polityki państwa wspierającej transformację energetyczną i stopnia wykorzystania wsparcia (większy w przypadku polskich jednostek), a z drugiej strony z różnic w strukturze wielkości przedsiębiorstw oraz ich zaangażowania w działalność eksportową.

Z badań wynika także, że te podmioty, które zdecydowały się na uczestnictwo w realizacji założeń Zielonego Ładu podejmowały przede wszystkim działania związane z poprawą efektywności energetycznej w zakresie energii elektrycznej, ciepłej, a także stosowały proste rozwiązania w zarządzaniu zasobami (np. praca zdalna, oszczędne gospodarowanie zasobami surowców i wody, wykorzystywanie napraw urządzeń, rezygnacja z analogowych nośników na rzecz cyfrowych itp.). Z wypowiedzi podczas wywiadów wynika także, że część przedsiębiorców w sposób świadomy zdecydowała się na wprowadzanie elektromobilności nie tylko w celu ograniczenia kosztów kopalnych źródeł energii i zwiększenia odporności na szoki w tym zakresie, ale także w celu ochrony środowiska naturalnego i redukcji emisji CO₂.

Uwzględniając ograniczenia w generalizacji wyników tego badania można na ich podstawie stwierdzić, że w Euroregionie Pomerania występują dwie grupy przedsiębiorstw, obejmujące zarówno podmioty z polskiej, jak i niemieckiej strony granicy. Jedną grupę stanowią przedsiębiorstwa adaptujące się do zielonej transformacji (w tym energetycznej) poprzez akceptację wymagań Zielonego Ładu. Charakteryzują się poparciem dla nowej polityki klimatycznej, mają większą wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju i założeń regulacyjnych (*Fit for 55*), większą świadomość wpływu tej strategii na przedsiębiorstwo oraz pozytywnie oceniają działania rządu w zakresie wdrażania Zielonego Ładu. Takie postawy wskazują, że traktują zieloną transformację jako czynnik umożliwiający poprawę efektywności energetycznej i ciepłej, zasobooszczędność i ograniczanie odpadów, a w konsekwencji poprawę konkurencyjności przedsiębiorstwa. To powoduje, że wdrażają ekologiczne rozwiązania w zakresie zarządzania energią elektryczną i ciepłą, zarządzania odpadami i elektromobilności.

Druga grupę tworzą przedsiębiorstwa nieakceptujące nowej polityki klimatycznej, które nie adaptują się do procesów zielonej transformacji i wykazują bierność w obliczu wyzwań gospodarki światowej. Ich przedstawiciele są sceptyczni wobec Zielonego Ładu i zmian klimatu. Wykazują małą wiedzę w zakresie zrównoważonego rozwoju, transformacji energetycznej, założeń regulacyjnych lub zupełną niewiedzę na temat regulacji oraz brak świadomości ich realnego wpływu na przedsiębiorstwo. Negatywnie oceniają działania

rządu na rzecz adaptacji gospodarki do zmian klimatu, strategii Zielonego Ładu i *Fit for 55*. Wymagane działania dostosowawcze traktują jako nadmierne obciążenie (ze względu na wysokie koszty inwestycji i zbyt małe zasoby finansowe) oraz przyczynę wzrostu ryzyka dla MŚP. W tej sytuacji nie podejmują działań adaptacyjnych do wymagań Zielonego Ładu i prowadzenia zielonej transformacji.

Na podstawie badań można wnioskować, że przedsiębiorstwa, których właściciele dysponują większą wiedzą w zakresie Zielonego Ładu i akceptują strategiczny kierunek nowej polityki klimatycznej, uznają przemiany w tym zakresie za szansę dla poprawy konkurencyjności, pozyskania nowych rynków zbytu, możliwości przygotowania nowych zielonych produktów i poprawy wizerunku. Zupełnie odmienne poglądy wyrażają przedsiębiorcy, należący do drugiej grupy. Dla nich Zielony Ład jest źródłem zagrożenia dla bytu i konkurencyjności przedsiębiorstwa. Jakikolwiek zaangażowanie w tym zakresie rodzi niebezpieczeństwo ograniczenia możliwości finansowania zarówno codziennego funkcjonowania MŚP, jak i jego perspektyw pozyskiwania nowych rynków.

Wśród przyczyn postaw niechęci do Zielonego Ładu znajdują się m.in. takie czynniki jak: biurokracja i narastające obciążenia administracyjne, rosnące koszty energii i działalności gospodarczej, ograniczone zasoby finansowe, zbyt kosztowne inwestycje, które należy podjąć przy długim okresie zwrotu z inwestycji oraz dużej niepewności i ryzyku, obawy przed utratą konkurencyjności w wyniku rywalizacji z dostawcami, którzy nie podlegają tak restrykcyjnym regulacjom, niedostateczna wiedza w zakresie regulacji i możliwości pozyskania wsparcia transformacji energetycznej, niedostateczne zasoby kadrowe niezbędne do wykonywania nowych obowiązków sprawozdawczych, braki infrastrukturalne (np. w zakresie elektromobilności), niski stan świadomości powiązania działań proekologicznych z konkurencyjnością firmy oraz szansami dla nowych produktów i nowych rynków, a także ograniczenia przedsiębiorców w zakresie myślenia strategicznego.

Wyniki badań umożliwiają sformułowanie zaleceń działań mogących wpłynąć pozytywnie na zwiększenie akceptacji Zielonego Ładu i zaangażowania MŚP z Euroregionu Pomerania w realizację jego wymagań. Do najważniejszych rekomendacji w tym zakresie należą:

- ograniczenie biurokracji i obciążeń przedsiębiorstw obowiązkami administracyjnymi związanymi z Zielonym Ładem (uproszczenie i większa przejrzystość przepisów);
- zwiększenie stabilności przepisów i systemów wsparcia MŚP w zakresie transformacji energetycznej;

- dopasowanie instrumentów wsparcia dla MŚP do zróżnicowanych rozmiarów podmiotów gospodarczych, w tym dla mikroprzedsiębiorstw;
- wykorzystanie do przekonywania o korzyściach wprowadzania działań ekologicznych w kontekście Zielonego Ładu dokonań przedsiębiorstw w obszarach takich jak gospodarka odpadami, ponieważ cieszą się one stosunkowo wysoką akceptacją i niskimi barierami wdrożeniowymi;
- poprawa komunikacji i zwiększenie przewidywalności działań rządu w zakresie polityki energetycznej i klimatycznej;
- zwiększenie działań informacyjnych i szkoleniowo-doradczych jako nieodłącznych działań państwa we wdrożeniu nowej polityki klimatycznej – wykorzystanie do tego instytucji naukowych, szkoleniowych i ekspercko-doradczych z sektora publicznego oraz organizacji pozarządowych (np. instytucji wsparcia biznesu), gdyż pozwoli to obniżyć koszty pozyskiwania tego wsparcia eksperckiego przez małych i średnich przedsiębiorców;
- stałe powiększanie zasobów wiedzy, umiejętności i kompetencji przedsiębiorców w zakresie polityki klimatycznej i Zielonego Ładu.

Bibliografia

- Almeida, D.V., Kolinjivadi V., Ferrando T., Roy B., Herrera H., Gonçalves M. V., Hecken G. (2023). *The "Greening" of Empire: The European Green Deal as the EU first agenda*. „Political Geography”, 105, 102925. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2023.102925>
- Attah, E., Edino, F. Adejoh, E. (2025). *Sustainable Practices and SMEs Competitiveness in Emerging Markets: The Moderating Role of Government Incentives*. Available at SSRN. <https://ssrn.com/abstract=5386242> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5386242>
- Bartekova, M., Janikovicova, S. (2026). *Green Innovations and their Barriers in Small and Medium-Sized Enterprises in Central Europe*. „Marketing and Management of Innovations”, 17(1): 1–13. <https://doi.org/10.21272/mmi.2026.1-01>
- Baumgärtner, S., Quaas, M. (2009). *What is sustainability economics?*, „Working Paper Series in Economics”, 138, Leuphana Universität Lüneburg, Institut für Volkswirtschaftslehre, Lüneburg. <https://hdl.handle.net/10419/30222>
- Bayraktar, M., Algan, N. (2019). *The Importance Of SMEs On World Economies, Conference: International Conference on Eurasian Economies*, „Proceedings of International Conference of Eurasian Economies”: 56-61, Famagusta, Turkish Republic of Northern Cyprus, <https://doi.org/10.36880/c11.02265>
- Bąk, I., Cheba K. (2020). *Zielona gospodarka jako narzędzie zrównoważonego rozwoju*. CeDeWu, Warszawa.
- Bernat, T., Gasior, A., Lisowska, R., Szymańska, K., Zaharia, R. (2023). *Involvement's Barriers of Micro and Small Firms into EU Energy Transition*. „Amfiteatru Economic”, 25(63): 541-556. <http://dx.doi.org/10.24818/ea/2023/63/541>

- Boyle, E. (2025). *Public Participation in Energy Transitions and Political Life. Shaping Our Future*, in: Karasmanaki E. (ed.). *The Social Frontiers of Energy Transition*, CRC Press, Boca Raton: 56-74. <https://doi.org/10.1201/9781003370833-4>
- Chatzistamoulou, N., Tyllianakis, E. (2022). *Commitment of European SMEs to resource efficiency actions to achieve sustainability transition. A feasible reality or an elusive goal?* „Journal of Environmental, Management”, 321 (1), 115937. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.115937>
- Chen, B., Xiong, R., Li, H., Sun, Q., Yang, J. (2019). *Pathways for sustainable energy transition*. „Journal of Cleaner Production”, 228, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.372>
- Chen, Y.-S., Chang, T.-W., Lin, C.-Y., Lai, P.-Y., Wang, K.-H. (2016). *The Influence of Proactive Green Innovation and Reactive Green Innovation on Green Product Development Performance: The Mediation Role of Green Creativity*. „Sustainability”, 8, 966. <https://doi.org/10.3390/su8100966>
- Demir, J. (2024). *Global developments in SME markets over the past decade*, „WFE Research”, https://wfe-live.lon1.cdn.digitaloceanspaces.com/org_focus/storage/media/research/SME%20Overview%202022%20w_cover.pdf (dostęp: 30.06.2026).
- Eisl, A. (2025). *A European state aid framework for the Clean Industrial Deal Analysis of challenges and reform recommendations*. „Jacques Delors Institute Policy Paper”, 310, 1-22, https://institutdelors.eu/content/uploads/2025/09/PP310_European_state_aid_framework_Clean_Industrial_Deal_Eisl_EN.pdf (dostęp: 25.06.2026).
- Ejdys, J., Szpilkowski, D. (2022). *European Green Deal – research directions. a systematic literature review*. „Economics and Environment”, 81(2): 8–38. <https://doi.org/10.34659/eis.2022.81.2.455>
- European Commission. (2019). *The European Green Deal. COM(2019) 640 final*. Brussels. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF (dostęp: 11.08.2026).
- European Commission. (2020). *A European Green Deal: Striving to Be the First Climate-Neutral Continent. COM (2019) 640 Final*. Available online: <https://ec.europa.eu/newsroom/known4pol/items/664852/en> (dostęp: 1.07.2026).
- European Commission. (2021). *'Fit for 55': delivering the EU's 2030 Climate Target on the way to climate neutrality. COM(2021) 550 final*. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0550> (dostęp: 3.07.2026).
- European Commission. (2025). *The Clean Industrial Deal: A joint roadmap for competitiveness and decarbonisation. COM(2025) 85 final*, Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0085> (dostęp: 5.07.2026).
- Figueiredo, N., Patrício, L.D., Reis, M. (2024). *Innovation for environmental sustainability: business models for SMEs*. „Journal of Small Business and Enterprise Development”, 31(3): 532–551. <https://doi.org/10.1108/JSBED-10-2023-0510>
- Fleming, R. (2021). *The Energy Trilemma*, in: M.M. Roggenkamp, K.J. de Graaf, R. Fleming (Eds.), *Energy Law, Climate Change and the Environment*, Edward Elgar Publishing, Groningen: 31-40 (Elgar Encyclopedia of Environmental Law). <https://doi.org/10.4337/9781788119689.IX.3>
- Gorynia, M., Kuczeńska, J. (2023). *Zmiany wywołane pandemią COVID-19 w sektorze MŚP i ich wpływ na realizację procesów biznesowych*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Gürlevük, E. (2024). *Role of ESG reporting in small and medium-sized enterprises: benefits, challenges and the EU's regulatory push*. „Energy Policy Studies”, 1(14): 62-81. <https://doi.org/10.62316/KMEI2006>
- Hajto, M., Cichocki, Z., Kuśmierz, A., Borzyszkowski J. (2021). *Zmiany klimatu i adaptacja do zmian klimatu w ocenach oddziaływania na środowisko. Podręcznik*, Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.

- Hebda, W. (2026). *The fossil fuel market in Germany and Poland in the aftermath of the Russian–Ukrainian war*. „Gospodarka Surowcami Mineralnymi – Mineral Resources Management”, 42 (1): 119–140. <https://doi.org/10.24425/gsm.2026.158270>
- Hofmann, K.H., Theyel, G., Wood, C.H. (2012). *Identifying Firm Capabilities as Drivers of Environmental Management and Sustainability Practices – Evidence from Small and Medium-Sized Manufacturers*. „Business Strategy and the Environment”, 21, 8: 530–545. <https://doi.org/10.1002/bse.739>
- Huhta, K., Kalimo, H., Soininen, N., Vesa, S. (2025). *EU's Clean Industrial Deal: A Risk or an Opportunity for Sustainability?* „European Energy and Environmental Law Review”, 34(4). <https://doi.org/10.54648/eelr2025010>
- IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland: 35–115. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>
- Janikowska, O., Ahmed J. (2025). *Comparative Energy transformation management: Poland and Germany's path to Sustainability*. „Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series”, 221: 199–222. <http://dx.doi.org/10.29119/1641-3466.2025.221.11>
- Janikowska, O.J. (2023). *Challenges of the energy transition in Poland – deliberative democracy as a tool for activating the civil society*. „Polityka energetyczna – Energy Policy Journal”, 26(3): 45–62. <https://doi.org/10.33223/epj/166687>
- Kuczweska, J., Nawrocka, A., Tomaszewski, T. (2024). *The European Union's Small and Medium-Sized Enterprises Policy. The Role of the Small Business Act for Europe*. „The Review of European Affairs. The Polish European Community Studies Association PECSA”, 8(1): 45–56. <https://doi.org/10.51149/ROEA.1.2024.3>
- Lagüera González, J., Katsinis, A., Di Bella, L., Schulze Brock, P., Odenthal, L. et al. (2026). *Annual Report on European SMEs 2025/2026, SME performance review*, Publications Office of the European Union, JRC147223, Luxembourg. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/7582667>
- Łapniewska, Z. (2026). *Women leading just energy transitions: Comparative insights from Eastern Greater Poland and German Lusatia*. „Energy Strategy Reviews”, 64, 102178. <https://doi.org/10.1016/j.esr.2026.102178>
- Łacka, I. (2023). *The Role of Green Energy in the Economic Growth of the World*, in: I. Bąk, K. Cheba (eds.), *Green Energy. Meta-analysis of the Research Results*, Springer Cham: 41–57. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12531-7_3
- Łacka, I. (2025). *Understanding the NIMBY syndrome through the Case of Poland*, in: Karasmanaki E. (ed.). *The Social Frontiers of Energy Transition*, CRC Press, Boca Raton: 119–153. <https://dx.doi.org/10.1201/9781003370833-8>
- Maćkowiak, E. (2025). *Opportunities and barriers to ESG reporting in small and medium sized enterprises*. „Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series”, 241: 309–328. <http://dx.doi.org/10.29119/1641-3466.2025.241.16>
- Marciniuk-Kluska, A., Ojdana-Kościusko M. (2024). *Energy transition – the challenges for Poland versus the experience of EU member states*. „Management and Administration Journal”, 1(62): 84–94. <https://doi.org/10.34739/maj.2024.01.09>
- Matthes, F.C. (2017). *Energy transition in Germany: a case study on a policy-driven structural change of the energy system*. „Evolutionary and Institutional Economics Review”, 14: 141–169. <https://doi.org/10.1007/s40844-016-0066-x>
- Mączyńska, E., Pysz, P., Urbaniec, M. (red.) (2024). *Spółeczna Gospodarka Rynkowa w dobie transformacji energetycznej w Unii Europejskiej i Ukrainie*, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Warszawa.

- Mrozowska, S., Wendt, J.A., Tomaszewski, K. (2021). *The Challenges of Poland's Energy Transition*. „Energy”, 14 (23), 8165. <https://doi.org/10.3390/en14238165>
- OECD. (2026). *Financing SMEs and Entrepreneurs 2026: An OECD Scoreboard*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/075d8058-en>
- Ozcelik, N. Rey-García, M., Mato-Santiso, V. (2025). *Enablers and barriers to European Green Deal implementation: A systematic review and framework proposal*. „Sustainable Production and Consumption”, 61: 164-180. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2025.10.018>
- Rosak-Szyrocka, J. (2026). *The power of ESG: challanges and opportunities for enterprises in Poland*. „Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series”, 244: 99-124. <http://dx.doi.org/10.29119/1641-3466.2026.244.6>
- Regulation (EU) 2026/667 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2026 amending Regulation (EU) 2021/1119 as regards the setting of a Union intermediate climate target for 2040. Official Journal of the European Union L series 2026/667, 18.3.2026. <http://data.europa.eu/eli/reg/2026/667/oj>
- Skrodzka W. (2024). *Energy Transition in Poland and Germany – A Comparative Analysis of Changes in The Structure of Electricity Production in the 2014-2022 Period*. “Communications of International Proceedings”, 19, 4430724. <https://ibimapublishing.com/p-articles/44NRG/2024/4430724/> (dostęp: 12.08.2026).
- Spangenberg, J.H. (2005). *Economic sustainability of the economy: concepts and indicators*. „International Journal Sustainable Development”, 8, (1/2): 47-64. <https://doi.org/10.1504/IJSD.2005.007374>
- Sung, B., Park, S.-D. (2018). *Who Drives the Transition to a Renewable-Energy Economy? Multi-Actor Perspective on Social Innovation*, „Sustainability”, 10 (2): 1-5. <https://doi.org/10.3390/su10020448>
- Szélpál, Sz., János, V. (2024). *The European Green Deal: From Inception to Innovation*. „Journal of Business and Management Sciences”, 12 (3): 125-126. <https://doi.org/10.12691/jbms-12-3-2>
- Thi, N.N. (2022). *SMEs survival and knowledge in emerging economies: evidence from Vietnam*. „Heliyon”, 8(11), p.e11387. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e11387>
- Thiel, K., Felscher, D. (eds). (2025). *Green Deal Kompass Pomerania. Studienbericht 2025*. IHK Ostbrandenburg. Frankfurt (Oder).
- Veljanovska Blazhevska, K. (2022). *Green Transition – Theoretical and Practical Implications of Applied European Legislation in Creating Public Policies and Practices: The Case of the Republic of North Macedonia*. “Ukrainian Policymaker”, 10, 54-68. <https://doi.org/10.29202/up/10/7>
- Wach, K. (2015). *Small and Medium-sized Enterprises in the Modern Economy*, in: M. R. Contreras Loera, A. Mariański (eds.), *The Challenges of Management in Turbulent Times: Global Issues from Local Perspective*, Universidad de Occidente, Sinaloa Mexico: 77-101.
- Wang, X., Yusof, R.N.R., Jaharuddin, N.S. (2025). *Driving SMEs' Sustainable Competitive Advantage: The Role of Service Innovation, Intellectual Property Protection, Continuous Innovation Performance, and Open Innovation*. „Sustainability”, 17, 4093. <https://doi.org/10.3390/su17094093>
- Wojtaszek, H., Budrowski, D., Miciuła, I., Kowalczyk, A., Malinowska, I., Błaszczak, B., Pawlińska, A., Stecyk, A., Bielawa, A., Ozdyk, S. (2025). *Cultural Identity and Social Norms as Drivers of the Low-Carbon Transition: A Comparative Study of Poland and Germany*. „Energies”, 18, 3605. <https://doi.org/10.3390/en18143605>
- Zbaraszewski W. (2022). *Transformacja energetyczna w przepisach prawa niemieckiego*, w: K. Kurtz-Orecka, W. Tuchowski, J. Przepiórski (red.). *Wyspy Uznam i Wolin – lokalne uwarunkowania globalnej transformacji*. Wydawnictwo Uczelniane Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, Szczecin: 51-65.
- Zhang L. (2025). *Sustainability Economics*. Springer Cham.

Inne źródła

- Agora Energiewende. (2026). *Die Energiewende in Deutschland – Stand der Dinge 2025. Rückblick auf die wesentlichen Entwicklungen sowie Ausblick auf 2026*. <https://www.agora-energiewende.de/publikationen/die-energiewende-in-deutschland-stand-der-dinge-2025> (dostęp: 30.06.2026).
- deutschland.de. (2026). *Serce niemieckiej gospodarki*, 24.03.2025, <https://www.deutschland.de/pl/topic/gospodarka/niemieckie-male-i-srednie-przedsiębiorstwa-fakty-i-liczby-o-niemieckim-fenomenie> (dostęp: 1.07.2026).
- DIHK. (2025a). *DIHK-Report Unternehmensgründung 2025*, Berlin, <https://www.dihk.de/en/newsroom/startup-report-2025-challenges-and-opportunities-for-founders-in-germany-171436> (dostęp: 3.07.2026).
- DIHK. (2025b). *DIHK-Umfrage „Going International 2025”: Handelshemmnisse dämpfen Exportchancen*, Berlin, <https://www.dihk.de/de/newsroom/dihk-umfrage-going-international-2025-handelshemmnisse-daempfen-exportchancen-157250> (dostęp: 3.07.2026).
- ICSB. (2024). ICSB ANNUAL Global Micro-, Small and Medium-Sized Enterprises Report, <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/globalmsmesreport2024.pdf> (dostęp: 29.06.2026).
- IfM Bonn (Institut für Mittelstandsforschung). (2026a). *KMU-Definition der Europäischen Kommission*, <https://www.ifm-bonn.org/definitionen/kmu-definition-der-eu-kommission> (dostęp: 30.06.2026).
- IfM Bonn (Institut für Mittelstandsforschung). (2026b). *Mittelstand im Einzelnen*. <https://www.ifm-bonn.org/statistiken/mittelstand-im-einzelnen/beschaefigte> (dostęp: 2.07.2026).
- Interreg Central Europe. (2024). *Decarbonisation of manufacturing SMEs in Central Europe Report WP1. Final version*, <https://www.interreg-central.eu/wp-content/uploads/2025/03/Deliverable-1.2.1-Decarbonisation-of-manufacturing-SMEs-in-Central-Europe-Report.pdf> (dostęp: 3.07.2026).
- Krijgsman van Spangenberg, H. (2025). *The European plan to combine climate and competitiveness, „Climate and Sustainability, Shaping Europe”*, 04.03.2025. <https://shapingeurope.eu/the-european-plan-to-combine-climate-and-competitiveness/> (dostęp: 27.06.2026).
- Niemcy. 2026. <https://ember-energy.org/countries-and-regions/germany/> (dostęp: 30.06.2026).
- PARP. (2026). *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Warszawa.
- Polska. 2026. <https://ember-energy.org/countries-and-regions/poland/> (dostęp: 30.06.2026).
- Sachverständigenrat Wirtschaft (2022). *Energiekrise und Strukturwandel: Perspektive für die deutsche Industrie*, in: *Jahresgutachten 2022/23 Energiekrise solidarisch bewältigen, neue Realität gestalten*. <https://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/jahresgutachten-2022.html> (dostęp: 30.06.2026).
- The Just Transition Mechanism: making sure no one is left behind. (2026). https://commission.europa.eu/topics/regional-and-urban-policy/just-transition-mechanism_en (dostęp: 30.06.2026).
- ZPP. (2024). *Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce*, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2024/03/MP_Busometr_Bariery_2024.pdf (dostęp: 3.07.2026).

Artykuł powstał w ramach projektu POLSMA INT 0100051 dofinansowanego ze środków EFRR w ramach programu Interreg VIA Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska 2021-2027 oraz środków MNiSW (umowa nr 6006/InterregVIA MV/BB/PL/2024/2025/2).

Dr hab. inż. Irena Łącka, prof. ZUT, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Katedra Ekonomii, Finansów i Rachunkowości, Szczecin (irena.lacka@zut.edu.pl)

Słowa kluczowe: Zielony Ład, akceptacja, zielona transformacja, działania proekologiczne, przedsiębiorstwa, Euroregion Pomerania

Keywords: The Green Deal, acceptance, green transition, environmental activities, enterprises, the Pomerania Euroregion

ABSTRACT

This article aims to identify the level of acceptance of the Green Deal and the implementation of environmentally friendly solutions by businesses in the Pomerania Euroregion. To achieve this aim, the study draws on the results of a survey conducted as part of the POLSMA project. The survey was conducted in late 2024 and early 2025 on a sample of 710 enterprises: 253 from Poland (West Pomeranian Voivodeship) and 457 from Germany (the regions of Eastern Brandenburg and Eastern Mecklenburg-Western Pomerania). The target group comprised micro, small and medium-sized enterprises representing all sectors, accounting for over 95% of the survey sample. Significant regional differences between enterprises in Germany and Poland limit the generalisability of the results. Various methods were used in the research, including: a literature review, induction, deduction and synthesis, and elements of descriptive statistics. The findings are presented in descriptive and graphical form.

Given the regional differences between Polish and German businesses, which call for a degree of caution in interpreting the results, several significant findings can nevertheless be highlighted. There are two groups of enterprises in the Pomerania Euroregion. The first comprises those that accept the new climate policy and are adapting to it. Their owners are more aware of the impact of the Green Deal on their businesses and are taking pro-environmental measures, including those aimed at improving competitiveness. The second group consists of enterprises that do not accept the Green Deal and are not participating in the green transition. Their owners report having little to no knowledge of the energy transition or Green Deal legislation. They perceive the green transition as a threat and a huge financial burden, and do not implement environmentally friendly solutions. Membership in either group is linked to the size of the enterprise and its activity in foreign markets. Acceptance of the EU's new climate policy is negatively affected by increased administrative burdens, instability and a lack of transparency in regulations and support schemes, insufficient knowledge of the Green Deal and its regulations, high investment costs, and limited corporate resources. Reducing these legal, organisational, and financial barriers could significantly increase acceptance of the Green Deal. Crucially, this requires supporting businesses through training, advisory services, and improved communication between the government and the business sector.

Numery tematyczne „Przeglądu Zachodniego”

Niemieckie debaty	1,2014
Przeszłość – pamięć – teraźniejszość	2,2014
Nauka – polityka – transformacja 70 lat Instytutu Zachodniego	3,2014
Europa: koncepcje, strategie, prawo	4,2014
Współczesne dylematy Europy i Unii Europejskiej	1,2015
Skutki wojen minionego stulecia	2,2015
Wokół dziedzictwa kultury i języka	3,2015
Niemcy w relacjach bilateralnych i globalnych	4,2015
Europa Zachodu – Europa Wschodu	1,2016
Wielkopolska wczoraj i dziś	2,2016
Niemieckie problemy	3,2016
Wielowymiarowe aspekty mocarstwowości	4,2016
Od średniowiecznych Prus do współczesnych Niemiec	1,2017
Dziś i jutro Unii Europejskiej	2,2017
Wokół reformacji, Lutra i Kościołów	3,2017
O kondycji cywilizacji europejskiej	4,2017
Europa: polityka, gospodarka, kultura	1,2018
Niemieckie wybory	2,2018
Meandry polskiej niepodległości	3,2018
Sport w polityce, polityka w sporcie	4,2018
Polityczne wizje i historyczne rozrachunki	1,2019
Europa i świat w czasach zmian	2,2019
Polska zachodnia – dziedzictwo historyczne i kulturowe	3,2019
Bieda w czasach przesyty	4,2019
Europejskie „naczynia połączone”	1,2020
Niemcy 30 lat po zjednoczeniu	2,2020
Ład wersalski, ład światowy	3,2020
Ekologia – partie Zielonych – energia	4,2020
Niemcy – globalny gracz i cienie przeszłości	1,2021
O przywództwie i przywódcach	2,2021
Europa – kryzys i odrodzenie	3,2021
Oblicza demokracji	4,2021
Austria – przewyżczanie przeszłości i nowe wyzwania	1,2022
Radykalizacja i nieład międzynarodowy	2,2022
Niemcy - ewolucja versus stałość	3,2022
Jak COVID-19 zmienił Europę?	4,2022
W cieniu wojny	1/2, 2023
Zmiany – adaptacja i bezpieczeństwo	3,2023
Duchowość w czasach wojen i przełomów	4,2023
Oswojone dziedzictwo – Ziemia Zachodnie i Północne	1,2024
Kruchy świat w niepewnych czasach	2,2024
Austria w czasach europejskiego Energiewende	3,2024
Słowo a rzeczywistość	4,2024
Dziedzictwo wojny	1,2025
Czy Europa nadal decyduje o losach świata?	2,2025
Język, komunikacja, prawda w czasach sztucznej inteligencji	3,2025
Wektory zmian i kapitał przeszłości	4,2025
Dyplomacja i doświadczenie totalitaryzmów w erze dezinformacji	1,2026
Presja, zasoby, adaptacja	2,2026